

FÖRSTUDIE FÖR LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA

MILJÖ
STYRNINGS
RÅDET

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	2 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

INLEDNING

Miljöstyrningsrådet är Sveriges expertorgan som ger stöd till offentliga upphandlare att ställa miljökrav vid offentlig upphandling. Verksamheten ska underlätta för organisationer i såväl privat som offentlig sektor att ställa miljökrav och sociala krav vid upphandling. Ambitionen är att gynna en utveckling där produkter och tjänster med en bättre miljöprestanda successivt tar allt större marknadsandelar.

Den offentliga upphandlingen i Sverige omsätter idag uppemot 500 miljarder kronor per år. Lägger man till den upphandling som sker inom den privata sektorn är summan omkring tre gånger större. Om det ställdes relevanta och mer långtgående miljökrav vid alla dessa upphandlingar skulle en stor del av den negativa miljöpåverkan som kan kopplas till dessa varor, tjänster och entreprenader kunna undvikas.

Vid utveckling eller revidering av upphandlingskriterier genomförs en systematisk kunskapsuppbyggnad om aktuell produkt eller tjänst i form av en förstudie. Syftet är att identifiera bästa tillgängliga teknik och att få en bild av hur marknadens utbud av produkter lever upp till relevant miljöprestanda för området. Förstudien används som underlag i en expertgrupp för att ta fram upphandlingskriterier, med möjlighet att dela upp dessa i tre olika nivåer: bas, avancerade och spjutspets.

- Baskrav omfattar produkter som uppfyller grundläggande krav på god miljöprestanda (kraven överstiger i de flesta fall lagstadgade krav).
- Avancerade krav omfattar produkter i översta kvartilen av marknadens utbud av produkter med god miljöprestanda, vilket ungefär motsvarar kriterier för miljömärkning.
- Spjutspetskriterier ska omfatta de mest miljöanpassade alternativen på marknaden, de så kallade "frontprodukterna" och ska stimulera teknikutveckling inom området.

Kraven måste utgå från väl dokumenterad kunskap, vara användarvänliga (för offentliga upphandlare), förenliga med lagen om offentlig upphandling (LOU) och möjliga att utvärdera. De kan delas upp i krav på den som ska leverera (kvalificeringskrav), krav på det som upphandlas (teknisk specifikation), utvärderingskriterier (poängsatta kriterier som kan bli utslagsgivande när olika anbud jämförs) och krav under avtalstiden (särskilda kontraktsvillkor). Läs mer om uppföljning och verifikat i Miljöstyrningsrådet Rapport 2007:3, *Verifiering och uppföljning vid miljöanpassad upphandling*.

Förstudien baseras på offentliga publikationer, intervjuer med personer från exempelvis sektorsmyndigheter, branschorganisationer och leverantörer, samt olika källor på internet. Källor anges under kapitel 16, Referenser och anges som fotnoter i löpande text.

Den offentliga upphandlingen av trävaror och produkter baserade på ny skogsråvara utgör troligen 5–20 procent (se kap 11) av den totala konsumtionen i Sverige. Med tanke på den stora betydelse skogliga ekosystem har för samhällsutveckling, miljö och människor är det välmotiverat med upphandlingskriterier som driver på utvecklingen mot ett legalt, acceptabelt, hållbart och ansvarsfullt bruk av skogsresurserna.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	3 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

OMFATTNING

Denna förstudie utgör underlag till projekten för att ta fram upphandlingskriterier för ny träråvara (jungfrulig fiber), Steg 1 och Steg 2. Delar av utredningsmaterialet som låg till grund för arbetet i den första projektfasen har integrerats¹ för att ge en så komplett bild som möjligt av olika aspekter på produktion och användning av skogsråvara.

Träfibrer är en råvara som kan användas och återcirkuleras i många olika produkter, exempelvis byggmaterial, möbler och papper. Ny träråvara, liksom rester och spill från skogsbruk och skogsindustri, används också i ökande utsträckning för energiändamål. Framtagna kriterier ska kunna användas vid upphandling av produkter med ett betydande inslag av skogsråvara, till exempel pappersprodukter, träbaserade möbler, träbaserat byggnadsmaterial och bibränslen/energi som har sitt ursprung från skogsråvara. De ska inarbetas i Miljöstyrningsrådets kriteriedokument för relevanta produktgrupper. Detta för att upphandlare i sitt val av träfiberbaserade produkter ska kunna välja bästa möjliga produkter, ur ett livscykelperspektiv.

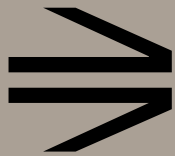
Baskriterier som ska säkra att skogsråvaran kommer från legala och icke kontroversiella källor utvecklades under Steg 1. Illegal avverkning ger ensamt upphov till en rad negativa sociala, miljömässiga och ekonomiska effekter. Förekomst av illegalt virke resulterar också i prisdumpning, vilket försämrar marknadssituationen för mer ansvarsfulla aktörer

Genom att också ta fram kriterier för träfibrer från ett hållbart och ansvarsfullt skogsbruk kan utvecklingen drivas ytterligare framåt. Världens skogar har stor betydelse för klimat, vattenförsörjning och biologisk mångfald, det vill säga levererar en mängd ekosystemtjänster utöver träfiber. Ett hållbart och ansvarsfullt skogsbruk slår vakt om de här funktionerna och levererar samtidigt en råvara som kan användas och återcirkuleras i många olika produkter.

Hur kriterierna för skogsråvara ska integreras i övriga kriteriedokument kommer att beslutas i särskild ordning, men i uppdraget ingår att analysera behov av och att lämna förslag till anpassningar där det är motiverat. I dagsläget berörs följande områden: Byggtreprenader, Pappersprodukter, Möbler, Elektricitet och Biodrivmedel.

---

¹ Anders Lindhe: Miljö- och sociala kriterier i svensk offentlig upphandling av träbaserade produkter – förslag till definitioner och rekommendationer för tillämpning. MSR 2010

INNEHÅLL

Inledning.....	2
1 Sammanfattning	6
1.1 Hållbarhetsbegreppet	6
1.2 Världens skogar	7
1.3 Skogsbruk.....	7
1.4 Miljöaspektsbedömning	8
1.5 Klimataspekter	10
1.6 Andra aspekter	10
1.7 Marknadsanalys	11
1.8 Råvara från legala, acceptabla och hållbara källor	11
2 Hållbart skogsbruk	12
2.1 Ekosystemansats och hållbart skogsbruk.....	13
2.2 Pan-europeiska kriterier	14
2.3 Svenska utgångspunkter	14
3 Lagstiftning och bindande överenskommelser.....	15
3.1 Internationella överenskommelser	16
3.2 Överenskommelser på EU-nivå.....	18
4 Produktion av skogsråvara.....	20
4.1 Skogstyper	23
4.2 skogsbruksmetoder.....	24
5 Miljöaspektsbedömning	27
5.1 Skogsresursernas utbredning och kvalitet.....	28
5.2 Skogens biologiska mångfald	29
5.3 Skogens hälsa och vitalitet.....	31
5.4 Skogens produktionsfunktioner	32
5.5 Skogens skyddsfunktioner.....	33
6 Kemikaliebedömning	33
7 Klimataspekter	34
8 Andra aspekter	35
9 Marknadsanalys	36
9.1 Svenska utgångspunkter	37

	MILJÖSTYVRINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	5 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

9.2	Tillgänglig träråvara.....	37
10	Intressentanalys	38
11	Erfarenheter från andra länder	39
11.1	Legala källor	40
11.2	Hållbara källor	41
12	Svenska utgångspunkter	44
12.1	Legala och acceptabla källor	44
12.2	Hållbara och ansvarsfulla källor	46
12.3	Expertgruppens överväganden.....	46
12.4	Förslag till integrering i andra kriteriedokument.....	47
13	Analys av Standarder och miljömärken	48
13.1	Certifieringssystem för skogsråvara	48
13.2	Miljömärkningssystem med kriterier för råvaruursprung	52
14	Tidigare gjorda studier	55
15	Referenser.....	55
16	Ordförklaringar/ordlista	58
	Bilaga 1 Utvärdering av skogscertifieringssystem	59
	Bilaga 2 Kriterier för ansvarsfullt och hållbart skogsbruk	62
	Checklista för hållbart skogsbruk.....	66

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	6 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

1 SAMMANFATTNING

Den här förstudien är underlag för arbetet med upphandlingskriterier för ny träråvara (jungfrulig fiber). Syftet är att ge bakgrund och motiv för utvecklingen av miljökriterier och sociala kriterier.

Kriterieutvecklingen har skett i två steg. Baskriterier som ska säkra att skogsråvaran kommer från legala och icke kontroversiella källor utvecklades under steg 1. Illegal avverkning ger ensamt upphov till en rad negativa sociala, miljömässiga och ekonomiska effekter.

Kriterier för skogsråvara från ett hållbart skogsbruk ska se till så att skogsbruket slår vakt om alla de många funktioner skogen har, i en ekologisk, ekonomisk och social dimension och med ett långsiktigt perspektiv. Utöver att leverera en råvara som kan användas i olika produkter har världens skogar stor betydelse för klimat, vattenförsörjning och biologisk mångfald. De har också stor betydelse för samhällsutveckling och många människors försörjning. Skogen har även religiösa och kulturella funktioner och är en viktig miljö för upplevelser och rekreation.

Det är bakgrunden till att det är motiverat att ställa krav på att ny skogsråvara ska ha ett hållbart ursprung.

1.1 HÅLLBARHETSBEGREPPET

På samfunds nivå finns ingen operativ definition av begreppet hållbart skogsbruk. Skogsprinciperna, antagna vid FN:s världsmiljökonferens i Rio 1992, ger en plattform: Ett hållbart bruk av skogsresurserna ska göra det möjligt att tillfredsställa nuvarande och kommande generationers sociala, ekonomiska, ekologiska, kulturella och andliga behov kopplade till skogen. Dessa principerna har processats vidare av FN-organisationen FAO. För närvarande pågår nio olika regionala och nationella processer där innehållet i begreppet diskuteras och konkretiseras utifrån de skilda förutsättningar som råder för skogsbruk i olika delar av världen. Men processerna har ännu inte resulterat i tydliga och mätbara definitioner, en förutsättning för att det ska gå att ställa upp utvärderingsbara kriterier för skogsråvara med hållbart ursprung.

Av europeiska länder med upphandlingsriktlinjer för skogsråvara har Storbritannien och Nederländerna gjort egna definitioner av hållbarhetsbegreppet, medan övriga länder med hållbarhetskriterier hänvisar till de globala skogscertifieringssystemen FSC och PEFC. Både FSC och PEFC har skogsbruksstandarder som skapats med utgångspunkt från Skogsprinciperna. De innehåller regler som beskriver hur ett skogsbruk som tar långsiktig hänsyn till ekonomiska, sociala, kulturella förhållanden och miljön ska bedrivas.

En viktig utgångspunkt i hållbarhetsbegreppet, både på samfunds nivå och i certifieringssystemen är att skogsbruket ska bedrivas enligt gällande nationell lagstiftning som rör ägande- och nyttjanderätt, brukande, miljö, arbete, välfärd, hälsa och säkerhet. Utöver nationella lagar finns ett antal konventioner som rör skog. Dessa måste också följas av undertecknande länder. Därför redovisas viktiga konventioner och även överenskommelser som rör skog på europeisk nivå.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	7 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

1.2 VÄRLDENS SKOGAR

Närmare 31 procent av jordens landyta täcks av skog. Det finns en mängd olika skogstyper, eftersom klimat, jordmån och historisk användning skapar olika förutsättningar i olika delar av världen.

Ungefär 36 procent av skogsarealen klassificeras som urskog, det vill säga skog med få eller inga spår av mänsklig påverkan. Störst areal urskog finns i de tropiska områdena där också jordens mest artrika ekosystem finns – de tropiska regnskogarna. På norra halvklotet finns områden med urskogsliknande skog i framförallt Ryssland, till viss del i Baltikum och i norra Skandinavien. Arealen urskog minskar kontinuerligt, men för närvarande i långsammare takt än tidigare.

Skogar som nyttjas aktivt brukar klassificeras som seminaturliga. Till denna kategori förs 57 procent av världens skogar, bland annat den svenska skogen. Återstående sju procent klassificeras som planterad skog, ett begrepp vars definitionsmässiga avgränsning inte är alldeles tydlig i den internationella statistiken². Ungefär hälften av de sju procenten är skogar som nyanlagts på icke skogbärande mark. Resterande areal är intensivt skött skog som förnygrats genom plantering.

1.3 SKOGSBRUK

De ekologiska förutsättningar har en avgörande betydelse för hur skogsbruk kan bedrivas, utan att skogsresursen utarmas. I de tropiska skogarna runt ekvatorn är vatten- och näringstillgång ofta kritiska faktorer. Jordarna är som regel näringsfattiga, eftersom näringsämnen cirkulerar snabbt i varma trakter. Det gör att huvuddelen av näringen är bunden i växter och träd. Skogsvegetationen har också en viktig funktion som skydd mot uttorkningen i dessa områden med hög solinstrålning. För att undvika stora näringsförluster och risk för torka och brand är selektiv avverkning i intervaller som minst balanserar återväxten en lämplig avverkningsmetod i tropikerna³.

I den tempererade zonens varmare delar finns ett vegetationsbälte där skogen naturligt domineras av vinterkala lövträd. Mellanamerika och stora delar av Syd- och Mellaneuropa hör till den nemoral zonen. Selektiv avverkning är en vanlig skogsbruksmetod även i detta klimatområde. Förnygringen kan ske på naturlig väg, eller förstärkas med stödande insatser, till exempel markberedning, sådd, plantering och röjning. Också i den varmtempererade zonen finns både torrare och fuktigare områden, vilket präglar skogens sammansättning och också avgör vad som är lämpliga och uthålliga skogsbruksmetoder.

Stora delar av Sverige, Finland, Baltikum, Ryssland och Nordamerika hör till den boreala zonen, som också kallas norra barrskogsbältet. Tillväxten är av klimatskäl långsam och det gäller också nedbrytningen av dött organiskt material. Generellt sett innehåller marken i den boreala skogen ett stort näringsförråd. Här tillämpas som regel kalhyggesbruk (synonymt med begreppet trakthyggesbruk), en konsekvens av att det på vissa marktyper kan vara svårt att få återväxt när enstaka träd plockas ut. Vid

² FAO: Global Forest Resources Assessment 2010

³ Det kan finnas situationer när denna avverkningsmetod är olämplig.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	8 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

kalavverkning ökar nedbrytningen. Förhållanden som i vissa avseenden påminner om förhållandena efter en skogsbrand, en naturlig förnygringsfaktor i de boreala skogarna, uppstår. En större mängd näring blir tillgänglig, vilket gör det lättare att få upp ny skog. Förnygringen kan påskyndas med stödjande insatser, exempelvis markberedning och plantering.

Historiskt har bränder varit en viktig, naturlig förnygringsfaktor i den boreala skogen. Vissa skogar har brunnit ofta, andra mer sällan. Förutsättningarna för förnygring på ett kalhygge ansluter i vissa avseenden till förhållandena som råder efter en skogsbrand.

På norra halvklotet bedrivs skogsbruket som regel på ett systematiskt och planerat sätt. Det finns skogsbruksplaner för huvuddelen av skogsarealen i Europa inklusive Ryssland. Planarbetet brukar inkludera kartläggning av skogsresurserna och en långsiktig planering av avverkning, förnygring och uppföljande skötselinsatser, i Sverige med lagstadgade krav på särskild miljöhänsyn.

1.4 MILJÖASPEKTSBEDÖMNING

Ett helt batteri av olika skötselåtgärder kan tillämpas i ett aktivt skogsbruk. De ekologiska förutsättningarna har betydelse för valet av metoder, men valet styrs också av vad skogsägaren vill eller är ålagd att åstadkomma med skötseln – i form av virkesvolym, virkeskvaliteter, andra nyttigheter, miljövärden och sociala värden. Vad som är ett bra eller dåligt resultat beror alltså på vilka mål som satts upp.

Miljöaspektsbedömningen i den här förstudien görs med utgångspunkt från ett hållbarhetsperspektiv, där målet är att skogsskötseln ska upprätthålla skogens alla funktioner. Den görs med utgångspunkt från FAO:s övergripande principer för ett hållbart skogsbruk.

- En mycket viktig utgångspunkt för ett hållbart skogsbruk är att skogsägaren/brukaren har god kännedom om skogsresursernas utbredning och kvalitet.

Andelen skog med en aktiv och långsiktig skogsbruksplanering är låg i den tropiska zonen, medan det finns detaljerade skogsbruksplaner för huvuddelen av skogsarealen i Europa, inklusive Ryssland. I denna del av världen är tillväxten i skogen högre än virkesuttaget. Uppgifter som gör det möjligt att bedöma om uttaget av andra nyttigheter ur skogen är i balans med produktionen saknas. I den tropiska zonen har uttaget av till exempel rotting, kådor och frukter stor ekonomisk betydelse.

- Ett hållbart skogsbruk skyddar skogen från otillåten verksamhet, till exempel olaglig avverkning och intrång.

I tropikerna pågår för närvarande en utarmning av skogsresurserna. Varje år försvinner omkring 13 miljoner hektar skog. Förlusterna är störts i Sydostasien, Afrika och Sydamerika och huvudskälet är att skogsmark omvandlas till jordbruksmark. En delförklaring är att skogar skövlas eller utarmas på grund av ett olämpligt eller oplanerat bruk av skogen (både legalt och illegalt). Regnskogarna i Amazonas har identifierats som särskilt sårbara. Fortsätter avskogningen i dagens takt finns det risk att det regionala klimatet förändras, vilket kan leda till en total kollaps för hela ekosystemet i Amazonas.

	MILJÖSTYVRINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	9 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

På norra halvklotet är utbredningen av skogstätcket konstant eller ökande.

- Ett hållbart skogsbruk planerar och genomför skogsskötselåtgärder så att skogsekosystemens funktion och vitalitet kan bibehållas eller förstärkas. Ett hållbart skogsbruk har också verktyg för att hantera naturliga processer, bränder, skadeinsekter och sjukdomar.

Skogens hälsa och vitalitet påverkas inte bara av skogsbruket, utan också av luftföroreningar och klimatförändringar. Med god kännedom om tillståndet i skogen ökar möjlighet att förebygga eller begränsa konsekvenserna av skogsskador eller angrepp av sjukdomar och skadegörare. Här kan den aktiva skogsbruksplanering som bedrivs på norra halvklotet ge bra verktyg, förutsatt att skogsbruket bedrivs med den uttalade målsättningen att skogsekosystemens funktion och vitalitet ska bibehållas eller förstärkas. Det kan också begränsa behovet av att använda kemikalier. Generellt sett är användningen av kemikalier i skogsbruket är låg, jämfört med jordbruket.

Befarade klimatförändringar kan komma att ställa skogsbruket inför stora framtida utmaningar, vilket kräver en förutseende planering. Ingen vet exakt vad som kommer att ske, med många håller för troligt att fler extrema vädersituationer kan uppstå, liksom en förskjutning av olika klimatgradienter. Det kan i sin tur resultera i att de skogliga ekosystemen utsätts för stress och leda till en ökad sårbarhet för sjukdomar och skadegörare.

- Ett hållbart skogsbruk identifierar och skyddar skog av särskild betydelse för den biologiska mångfalden och vidtar åtgärder för att skydda sällsynta, sårbara och utrotningshotade arter. Ett hållbart skogsbruk sätter av viktiga ekosystem och livsmiljöer för att bevara och utveckla miljövärden.

Den biologiska mångfalden är en viktig resurs för nuvarande och kommande generationer. Över hälften av världens landlevande växter och djur är knutna till skogsekosystemen, med högst artrikedom i de tropiska skogarna. Antalet individer och populationer av flera olika artgrupper i skogen minskar för närvarande. Förlusten av de mycket artrika tropiska skogarna spelar stor roll, men även i de nemorala och boreala skogarna minskar flera arter och artgrupper i antal och utbredning. Analyser som genomförts på global, regional och nationell nivå pekar ut följande faktorer som betydelsefulla ur ett skogsbruksperspektiv:

- Avskogning
- Otillräckligt skydd av skogsområden av särskild betydelse för den biologiska mångfalden
- Otillräcklig tillsyn och förvaltning av skyddade områden
- Utarmning/förenkling av skogsekosystemen
- Omvandling av naturlig skog till plantager
- Fragmentering av skogslandskapet

Fler faktorer än skogsbruk påverkar mångfalden i skogen, exempelvis illegal jakt, nerfall av luftföroreningar, utebliven skogsbrand eller andra för växt- och djurlivet historiskt viktiga hävd- eller påverkansformer. Sammantaget är bedömningen ändå att större

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	10 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

skogsarealer behöver skyddas eller skötas med särskild hänsyn till sällsynta, sårbara och utrotningshotade arter. Pågående utarmning av den biologiska mångfalden resulterade i att FN-mötet om biologisk mångfald 2010 enades om att 17 procent av jordens land och vattenområden behöver skyddas för exploatering till 2020.

- Ett hållbart skogsbruk skyddar mark och vatten och identifierar skogar med viktiga skyddsfunktioner.

Lokalt och regionalt spelar skogen en stor roll för klimatet, vattnets kretslopp och som erosionsskydd och skydd mot laviner och översvämningar. Det är oklart i vilken utsträckning skogar med viktiga skyddsfunktioner faktiskt är skyddade.

1.5 KLIMATASPEKTER

Skogen har stor betydelse i den globala kolcykeln. En ökande volym stående skog kan sänka koldioxidhalten i atmosfären, eftersom växande träd binder koldioxid. Träbaserade produkter fortsätter att lagra koldioxiden under hela sin livslängd. Som regel kan träbaserade produkter användas och återanvändas i flera produktionscykler.

Återanvändningen minskar den globala resursförbrukningen och bidrar till att bundet kol behålls i lager.

Förbränning för energiändamål är en vanlig slutanvändning och är som regel klimatneutral – förbränningen av träfiber medför inget nettotillskott av koldioxid så länge skogstillväxten balanserar uttaget av träfiber.

En positiv substitutionseffekt uppstår när fossila bränslen ersätts med skogsbränslen. Den totala klimateffekten är dock beroende av hela produktionskedjan, exempelvis transportavstånden mellan skog och förbränningsanläggning, anläggningens verkningsgrad med mera.

Pågående avskogning resulterar i ett årligt tillskott av växthusgaser till atmosfären motsvarande utsläppen från hela transportsektorn. Även ur klimatsynpunkt är det därför viktigt med ett hållbart skogsbruk som stoppar avskogningen och slår vakt om skogsekosystemens hälsa och vitalitet.

1.6 ANDRA ASPEKTER

Omkring 1,6 miljarder människor är i högre eller lägre grad beroende av skogen för sitt livsuppehälle. Bland annat genom att virke och andra nyttigheter från skogen bidrar till kosthållet eller svarar för en ansenlig del av inkomsterna. Cirka elva miljoner människor hade skogen som sin primära inkomstkälla år 2005. Minst 60 miljoner människor som tillhör något av världens ursprungsfolk lever i skogen och är helt beroende av den för sin överlevnad.

Det här tydliggör att skogen har många funktioner även i en social och ekonomisk dimension. Dessa funktioner ska också förvaltas i ett hållbart skogsbruk. Ett hållbart skogsbruk ska bedrivas med respekt för juridisk besittningsrätt, sedvanerätt och traditionell nyttjanderätt. Ett hållbart skogsbruk slår vakt om grundläggande arbetsrätt och hälsa samt säkerhet för dem som arbetar i skogen. Ett hållbart skogsbruk har mekanismer för att hantera klagomål och tvister som rör skogsskötsel,

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	11 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

arbetsförhållanden, besittningsrätt och nyttjanderätt. Ett hållbart skogsbruk måste därför också ge skogsägaren inkomster som det möjligt att planera för och sköta skog och relationer till anställda och berörda i omvärlden på ett hållbart sätt.

1.7 MARKNADSANALYS

Det globala uttaget av virke uppskattas till cirka 3,4 miljarder kubikmeter. Något mer än halva volymen används som brännved, resten är industrivirke. Huvuddelen av industrivirket produceras på norra halvklotet, med Kanada, Sverige, Finland, Ryssland, Tyskland, USA och Österrike som ledande exportörer av massa, papper och sågade trävaror. Även Brasilien och Chile är stora exportländer, framförallt av produkter som innehåller lövträ.

Träfiberinnehållet i sågade barrträvaror, papper och papp på den svenska marknaden kommer till övervägande del från svenska skogar. Svensk skogsindustri levererar en stor del av dessa produkter, med en virkesförsörjning som till cirka 90 procent baseras på svensk råvara. Resterande del importereras, framförallt från Skandinavien, men viss import sker även från Baltikum, Ryssland och Kina. Vad gäller flis och pellets har Sverige ett importnetto, med Lettland, Norge, Finland och Ryssland som leverantörländer.

Ungefär 65 procent av trämöblerna på den svenska marknaden är importerade. Två tredjedelar av importen sker från andra EU-länder och ungefär en femtedel från Asien. Tropiskt virke används i begränsad utsträckning, framförallt i trädgårdsmöbler, för båtbyggeri och i vissa trägolv.

Det finns ingen tillgänglig statistik som ger referensvärden för totalkonsumtionen av skogsråvara i Sverige och inte heller några säkra uppgifter om vilka volymer eller andelar som handlas upp av offentlig sektor. Erfarenheter från studier genomförda i andra Europeiska länder indikerar att offentlig sektor svarar för 5-20 procent av de nationella inköpsvolymerna av träbaserade produkter. Det är troligt att den högre procentandelen gäller för byggmaterial och papper. Svensk byggindustri uppskattade att de offentliga bygginvesteringarna år 2006 uppgick till 54 miljarder kronor, vilket ungefär motsvarar en fjärdedel av hela byggmarknaden. Om offentliga upphandlare ställer krav på skogsråvaran borde det kunna ge en väsentlig, marknadspåverkande effekt.

1.8 RÅVARA FRÅN LEGALA, ACCEPTABLA OCH HÅLLBARA KÄLLOR

Flera miljömärken och skogscertifieringssystem i kombination med spårbarhetscertifiering kan användas som bevis för att träråvaran i en produkt har ett legalt, acceptabelt eller hållbart ursprung. Statistik över tillgängliga volymer certifierad råvara och certifierade produkter på den svenska marknaden saknas dock. Globalt är knappt tio procent av skogsarealen certifierad enligt FSC eller i PEFC:s certifieringsparaply, med en koncentration till norra halvklotet. I Sverige är drygt halva skogsarealen certifierad enligt FSC och/eller PEFC.

Det som avgör utbudet av certifierade produkter är tillgången till spårbarhetscertifierade företag i försörjningskedjan. Ökar offentlig sektors efterfrågan på certifierade träprodukter kommer detta med stor sannolikhet leda till ett ökat intresse för spårbarhetscertifiering och därmed också till att volymen certifierade

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	12 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

konsumtionsprodukter ökar. Så har utvecklingen varit i Storbritannien som har längst erfarenhet av att arbeta med upphandlingskriterier för skogsråvara. Där har införandet av upphandlingskriterier haft en mätbar effekt på marknadsutvecklingen.

2 HÅLLBART SKOGSBRUK

Skogen är en viktig och mångsidig resurs, vilket avspeglar sig i att det finns en intensiv, global diskussion om hur skogsresurserna ska förvaltas. Vid FN:s världsmiljökonferens i Rio de Janeiro 1992 antogs Skogsprinciperna, ett icke bindande dokument som beskriver betydelsen av att världens skogsresurserna förvaltas på ett hållbart sätt⁴. Det vill säga på ett sätt som gör det möjligt tillfredsställa nuvarande och kommande generationers sociala, ekonomiska, ekologiska, kulturella och andliga behov kopplade till skogen.

Skogsprinciperna ger övergripande utgångspunkter för en hållbar skogsförvaltning. De har sedan 1992 processats vidare i olika internationella forum. Sju centrala teman och utgångspunkter har sammanfattats av FAO, och antagits av FN:s skogsforum, UNFF (United Nations Forum on Forests)⁵.

Kriterier och indikatorer för hållbart skogsbruk ska slå vakt om/trygga (FAO):

1. Skogsresursernas utbredning och kvalitet (Extent of forest resources)
2. Skogens biologisk mångfald (Biological diversity);
3. Skogens hälsa och vitalitet (Forest health and vitality);
4. Skogens produktiva funktioner (Productive functions of forest resources);
5. Skogens skyddsfunktioner (Protective functions of forest resources);
6. Skogens socioekonomiska funktioner (Socio-economic functions);
7. Efterlevnad av rättsliga, politiska och institutionella ramar med koppling till skogen (Legal, policy and institutional framework).

Att skogsbruket bedrivs på ett lagligt sätt är alltså en viktig utgångspunkt för att det också ska kunna betraktas som hållbart.

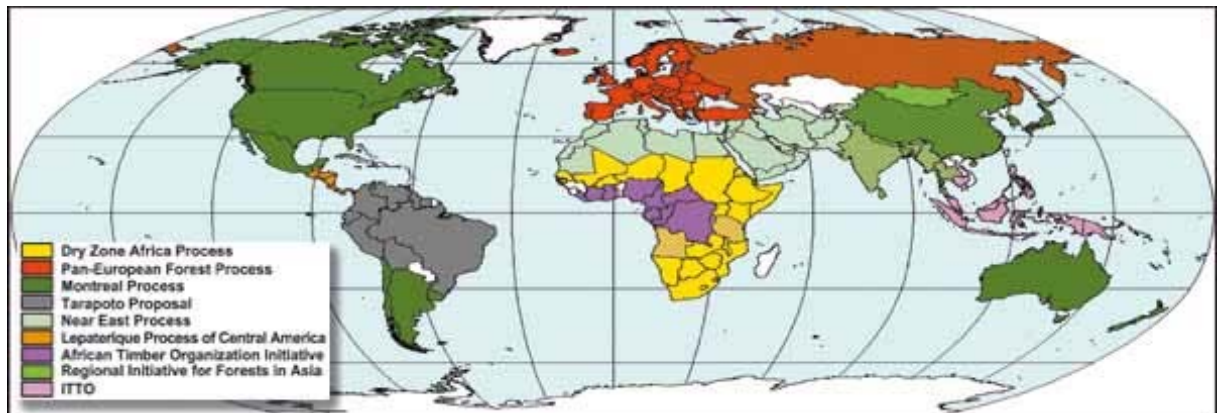
För närvarande (2010) pågår enligt FAO nio olika processer som engagerar 150 länder i arbetet med att utveckla regionala och nationella kriterier och indikatorer för hållbart skogsbruk med ovanstående utgångspunkter.

⁴ A/conf.151/26(Vol.III, Non-legally binding authoritative Statement of principles for a global consensus on the management, conservation and sustainable development of all types of forests.)

⁵ www.fao.org/forestry/sfm/24447/en/

MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	13 (69)
FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Källa: FAO⁶

2.1 EKOSYSTEMANSATS OCH HÅLLBART SKOGSBRUK

Det finns flera globala dialoger om hur skogen ska brukas. På skogssidan diskuteras hållbart skogsbruk (Sustainable Forest Management, SFM), medan det inom ramen för mångfaldskonventionen i stället talas om vikten av en ekosystemansats (Ecosystem Approach) i förvaltningen av areella resurser. FAO har, för att bringa reda i begreppen, gjort en jämförande analys. Slutsatsen är att SFM och Ekosystemansatsen har samma utgångspunkter och mål. De bägge koncepten är alltså förenliga.

Ekosystemansatsens 12 principer (i översättning av Naturvårdsverket):

1. Samhällets intressen bestämmer förvaltningens mål
2. Förvaltningen bör vara decentraliserad till den lägsta tillämpbara nivån
3. Ekosystemförvaltare bör beakta effekterna (verkliga eller tänkbara) av sin verksamhet på närliggande eller andra ekosystem
4. För att känna igen potentiell vinst av förvaltningen behöver man förstå och sköta ekosystemen i ett ekonomiskt sammanhang. Ekosystemförvaltningen bör bland annat:
  - a. reducera marknadssnedvridningar som leder till utarmning av biologisk mångfald,
  - b. skapa incitament som främjar biologisk mångfald och uthålligt nyttjande
  - c. i möjligaste mån integrera kostnader och vinster i ett givet ekosystem
5. Bevarande av ekosystemens struktur och funktion, för att upprätthålla ekosystemtjänster, bör vara ett prioriterat mål för ekosystemansatsen.
6. Ekosystem måste förvaltas inom ramen för sin funktion
7. Ekosystemansatsen bör tillämpas enligt lämpliga tidsmässiga och rumsliga skalor

⁶ www.fao.org/DOCREP/004/AC135E/ac135e04.htm#TopOfPage

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	14 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

8. Kunskap om att tidsfördröjningar påverkar ekosystemprocesser innebär att långsiktiga mål för förvaltningen bör sättas
9. Förvaltningen bör erkänna att förändringar är ofrånkomliga
10. Ekosystemansatsen bör söka en balans och samordning mellan bevarande och nyttjande av biologisk mångfald
11. Ekosystemansatsen bör beakta all typ av relevant information, inklusive vetenskaplig kunskap och traditionell och lokal kunskap, innovationer och sedvänjor
12. Ekosystemansatsen bör involvera alla berörda samhällssektorer och vetenskapliga discipliner

2.2 PAN-EUROPEISKA KRITERIER

På europeisk nivå har skogsprinciperna processats vidare av 46 länder och EU, i en process kallad Pan-European Forest Process. Deltagarna i processen har enats om nedanstående sex kriterier för hållbart skogsbruk (Ministerkonferensen i Lissabon 1998)⁷:

Ett hållbart skogsbruk (Pan-europeiska kriterier) ska:

1. Bevara och främja skogsresurserna och dess bidrag till den globala kolcykeln;
2. Bevara skogsekosystemens hälsa och vitalitet;
3. Bevara och främja skogens produktionsfunktioner (av både virke och andra nyttigheter);
4. Skydda, bevara och främja skogsekosystemens biologiska mångfald;
5. Bevara och främja skogens skyddsfunktioner (i synnerhet skydd av mark och vatten); och
6. Upprätthålla andra socioekonomiska funktioner

Reviderade indikatorer för ovanstående kriterier antogs vid ministerkonferensen i Wien 2003⁸. En aktiv process pågår fortfarande, nu under namnet Forest Europe⁹.

2.3 SVENSKA UTGÅNGSPUNKTER

Skogsstyrelsen presenterade 2007 sin syn på begreppet hållbart skogsbruk¹⁰. Detta på uppdrag av regeringen och i samråd med Naturvårdsverket, andra berörda myndigheter och i överensstämmelse med propositionen Svenska miljömål (prop 2004/05:25) samt regeringens skrivelse En samlad naturvårdspolitik (skr. 2001/02:173). Den uttalade skogspolitiska ambitionen är att svensk skogsbruk ska vara hållbart.

⁷ Pan-European Operational Level Guidelines for Sustainable Forest Management, Annex 2 of the Resolution L2

⁸ Improved Pan-European Indicators for Sustainable Forest Management

⁹ www.foresteuropa.org/eng/About_us/

¹⁰ Skogsstyrelsen: Hållbart nyttjande av skog. Meddelande 5, 2007.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	15 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Nedanstående tabell sammanfattar Skogsstyrelsens precisering av begreppet:

Hållbart nyttjande av skog		
Ett nyttjande där förvaltning och nyttjande av skog och skogsmark sker på ett sådant sätt och i en sådan takt att dess förmåga, att både nu och i framtiden fylla viktiga miljömässiga, ekonomiska och sociala funktioner på lokal, nationell och global nivå, bevaras utan att andra ekosystem skadas.		
Ekonomisk dimension	Miljödimension	Social dimension
Möjlighet till valfrihet i användning av skogens resurser Riskspridning Tillgång på värdefull råvara Markens produktionsförmåga Hållbar avverkning Skoglig vitalitet, produktivitet och förnyingskapacitet	Biologisk mångfald Habitat Processer Hydrologi Vattenkvalitet Resiliens Gifter Skogens växthusgasbalans	Skogens värde för hälsa och välbefinnande Skogens kulturmiljöarv Traditionell och lokal kunskap Regional och lokal utveckling Lokal förankring och samverkan med berörda intressenter

Definitionen fångar i princip upp FAO:s sju temaområden och de Pan-Europeiska kriterierna, även om Skogsstyrelsen utgår från en ekosystemansats, anpassad efter svenska förhållanden. Angreppssättet ansluter till Miljömålspropositionen som slår fast att ett hållbart nyttjande ska baseras på tillämpning av ekosystemansatsen och försiktighetsprincipen.

I rapporten betonar Skogsstyrelsen vikten av att de olika dimensionerna hanteras tillsammans, eftersom de överlappar och är ömsesidigt beroende av varandra. Hur ett hållbart nyttjande ska utformas för att målen ska uppnås anser Skogsstyrelsen måste utvecklas fortlöpande, i dialog med berörda aktörer.

2010 gav Regeringen i uppdrag till Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen att utarbeta en kunskapsplattform om vad som krävs för att uppnå en högre måluppfyllelse när det gäller hållbart skogsbruk. I uppdraget ingår att beskriva hur dagens skogsbruk går till, i relation till beslutade mål avseende naturvård och miljö inom skogs- respektive miljöpolitiken och att beskriva orsaker till de brister som finns. Förslag på hur bristerna kan åtgärdas ska redovisas. Uppdraget ska genomföras i dialog med andra berörda myndigheter och organisationer. Enligt Naturvårdsverket kommer en kunskapsplattform gjord av forskare att presenteras sommaren 2011. Syntesrapporten är tänkt som underlag för en fortsatt dialog mellan berörda parter.

3 LAGSTIFTNING OCH BINDANDE ÖVERENSKOMMELSER

En viktig utgångspunkt i internationella diskussioner om skogspolitik och riktlinjer för skogsbruk är att varje nation ska ha rätten att självständigt besluta om hur skogen ska utnyttjas, skötas och utvecklas. Detta slås också fast i Skogsprinciperna.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	16 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Enligt FAO:s senaste genomgång av tillståndet i världens skogar, Global Forest Resource Assessment 2010, har 156 av världens länder en specifik skogslagstiftning. Nationella styrmedel för skogsförvaltningen saknas på ungefär 25 procent av skogsarealen.

Lagstiftning innebär i sig inte några garantier för att skogen sköts lagenligt. Det måste finnas teknik, kompetens och kapacitet för att övervaka och följa upp lagefterlevnaden på nationell nivå. Fördjupade studier av handeln med illegalt virke visar att riskerna för illegal verksamhet i skogen är stor i länder med bristfällig övervakning och uppföljning av lagefterlevnad, i länder med korruption och i länder med stora skogsarealer och svårtillgängliga skogsområden¹¹.

3.1 INTERNATIONELLA ÖVERENSKOMMELSER

Utöver nationell lagstiftning finns ett antal internationella överenskommelser med bäring på skog. En del är bindande, andra inte. Exempel på icke bindande överenskommelser är Skogsprinciperna. Nedan listas bindande internationella överenskommelser som har betydelse för skogsförvaltningen. Källa till denna genomgång är en sammanställning publicerad av KSLA 2010¹².

Klimatkonventionen och Kyotoprotokollet

UN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), Kyoto Protocol to the UNFCCC, <http://unfccc.int/>

Nationer som undertecknar konvention och protokoll förbinder sig att skydda och stärka "sänkor" för växthusgaser och kolförråd i biomassa och mark, exempelvis genom att minska avskogning och uppmuntra hållbart skogsbruk och återbeskogning. Åtgärder och förändringar som berör avskogning och beskogning ska bokföras. Reduced Emissions from Deforestation and Forest Degradation, REDD, är exempel på en aktivitet. Rika länder ska genom REDD kunna kompensera fattiga länder för att de inte hugger ner sin skog. En diskussion om hur REDD ska kunna vidareutvecklas förs för närvarande och var en stor fråga under klimatförhandlingarna i Köpenhamn och i Cancun, Mexiko. Vidareutvecklingen av REDD kallas REDD+ och ska även innefatta fortsatta bevarandeinsatser, och insatser för återbeskogning, utveckling av ett hållbart skogsbruk och ökad inlagring av kol i skogen.

Mångfaldskonventionen

Convention on Biological Diversity (CBD), (193 deltagare, 168 signaturer 2011-01-14, <http://www.cbd.int/convention/parties/list/>)

Konventionen har tre överordnade mål: 1) bevarande av biologisk mångfald, 2) uthålligt nyttjande av biologisk mångfald och 3) rättvis fördelning av vinster från nyttjandet av genetiska resurser. Kopplat till konventionen finns ett protokoll om biosäkerhet som bland annat innehåller en passus om skydd av biologisk mångfald från potentiella risker med genetiskt modifierade organismer (GMO).

¹¹ Australian Government, Australian Institute of Criminology: The illegal trade in timber and timber

products in the Asia-Pacific region. Research and Public Policies series no 89.

¹² Kungliga skogs- och lantbruksakademiens Tidskrift Nr 5 2010: Internationell skogspolicy, en översikt

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	17 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Vid FN-mötet i Nagoya 2010 enades deltagarna bland annat om målet att 17 procent av världens land- och vattenområden samt 10 procent av kust- och marina områden ska skyddas från exploatering.

Ökenkonventionen

UN Convention on Combat Desertification in Those Countries Experiencing Serious Drought and/or Desertification, Particularly in Africa (UNCCD), <http://www.unccd.int/>

Konventionens syfte är att motverka markförstöring, lindra effekter av torka och bidra till uthållig utveckling och förbättrade levnadsförhållanden för människor som lever i torrområden. Ett av konventionens mål är att skydda skog.

Internationella avtalet om tropiskt timmer

International Tropical Timber Agreement (ITTA), <http://www.itto.int>

Avtalet har förhandlats fram inom ramen för FN:s konferens för handel och utveckling. Det övergripande målet är att främja en utökning och diversifiering av den internationella handeln med tropiskt timmer från hållbart förvaldade och lagligt avvertrade skogar och främja ett tropiskt skogsbruk. Avtalet övervakas av International Tropical Timber Organisation, (ITTO). Medlemmar i ITTO är länder som producerar och konsumerar tropiskt timmer. Organisationen består för närvarande av 60 medlemsstater plus EU. Organisationen arbetar bland annat med statistikproduktion, marknadsinformation och utveckling av kriterier och indikatorer för ett hållbart tropiskt skogsbruk.

CITES-konventionen

Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES) <http://www.cites.org/>

Konventionen syftar till att säkerställa att inga arter från den vilda faunan eller floran blir föremål för ohållbar exploatering genom internationell handel. Det sker genom reglering av handel via ett system av tillstånd för import och export. Runt 5 000 djurarter och 28 000 växtarter omfattas av skydd i varierande grad av konventionen. Ett stort antal av de arter som är listade på CITES är skogslevande arter. På senare år har ett antal kommersiella träslag tagits upp på listorna. CITES har ett gemensamt arbetsprogram med ITTO för kommersiella träslag.

ILO:s konvention om ursprungsbefolkningar

ILO:s Convention Concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries nr 169, <http://www.ilo.org>

ILO, FN:s fackorgan för sysselsättnings- och arbetslivsfrågor, har över 180 konventioner kring olika aspekter av sociala rättigheter. Nummer 169 syftar till att stärka ursprungsbefolkningars socio-ekonomiska och kulturella rättigheter. Konventionens parter ska i samarbete med berörda ursprungsbefolkningar vidta åtgärder för att skydda och bevara miljön i de territorier där de lever. Många ursprungsbefolkningar och stamfolk är beroende av skogen och garanteras genom konventionen rätt att delta i brukandet, skötseln och bevarandet.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	18 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Världsarvskonventionen

Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage,
<http://whc.unesco.org/>

Konventionen syftar till att etablera ett effektivt system för skydd av natur- och kulturområden som anses vara av universellt värde – vårt världsarv. Inom ramen för konventionen finns ett särskilt program för skog och för närvarande finns 97 skogsområden med en total yta på 76 miljoner hektar upptagna på världsarvslistan.

Våtmarkskonventionen/Ramsarkonventionen

Ramsar Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat

Ramsarkonventionen syftar till att bevara våtmarker av internationell betydelse. I dagsläget finns 1 888 våtmarksområden med en total yta på drygt 185 miljoner hektar upptagna på Ramsarlistan över internationellt betydelsefulla våtmarker. Våtmarker i konventionens mening innefattar bland annat sumpskogar, mangrove och vissa kustskogar.

3.2 ÖVERENSKOMMELSER PÅ EU-NIVÅ

EU har inte någon gemensam skogspolitik. Den fulla beslutsrätten i skogsfrågor ligger hos de enskilda medlemsstaterna. De strategidokument och handlingsplaner som upprättats har främst en samordnande funktion. Exempel på aktiviteter och åtgärder kopplade till den gemensamma skogbruksstrategin (The EU Forestry Strategy, KOM 1998/649) och handlingsplanen för skog (EU Forestry Action Plan, KOM 2006/302) är satsningar på att främja användningen av skogsbränslen och på forskning, utbildning och informationsutbyte.

EU har även en strategi för bevarande av biologisk mångfald som kopplar till skogssektorn. Viktiga verktyg i strategin är arbetet med att identifiera och registrera områden av särskild betydelse för den biologiska mångfalden, så kallade Natura 2000-områden. I strategin finns även en handlingsplan; Biodiversity Action Plan (KOM 2006/216). Planens mål är att stoppa förlusten av biologisk mångfald inom unionen till 2010, vilket ännu inte kunnat förverkligas¹³.

3.2.1 FLEGT

2003 antogs handlingsplanen FLEGT av Europeiska kommissionen (EU FLEGT Action Plan, KOM 2003/251). Syftet med FLEGT är bland annat att motverka så att illegalt virke når EU-marknaden. Handlingsplanen innehåller följande delar:

1. frivilliga partnerskapsavtal (Voluntary Partnership Agreements, VPA),
2. främjande av regler vid offentlig upphandling som ger företräde för lagligt timmer,
3. ytterligare åtgärder för att främja lagligt virke genom timmerförordningen där bland annat systemet med tillbörlig aktsamhet (due diligence) beskrivs.

¹³ Progress towards the European 2010 biodiversity target. EEA report, No 4, 2009

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	19 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

De frivilliga partnerskapsavtalen (VPA) gör det möjligt för virkesexporterande länder att gå in som garant för att virket som exporteras kommer från lagliga källor, genom att utfärda licenser, så kallade FLEGT-licenser. Vid utgången av 2010 hade EU tecknat sådana avtal med Ghana och Kongo. Förhandlingar pågick med flera andra exportländer.

Som ett resultat av FLEGT antogs en lag som förbjuder import av illegalt avverkat virke, eller produkter som innehåller virke från illegala källor av EU i december 2010 (L 295/23). Lagen träder i kraft den 3 mars 2013. Från det datumet blir det olagligt att föra in och sälja illegalt avverkade produkter på EU:s inre marknad. När lagen träder i kraft ska alla medlemsländer ha inrättat en expertmyndighet/expertfunktion med ansvar för att övervaka så att lagen följs. Varje medlemsland ska också precisera hur övervakningen ska gå till och fatta beslut om en nationellt gällande straffskala för de som bryter mot lagen.

För att virket ska karaktäriseras som lagligt måste nationell skogs- och miljölagstiftning i exporterande land följas. Den som avverkat måste ha rätt att göra avverkningen, och kunna visa att avverkningen skett med hänsyn till tredje parts lagstadgade besittnings- eller nyttjanderätt. I landet gällande skatter och avgifter måste också vara betalda.

När lagen trätt i kraft måste den som placerar virke eller träprodukter på EU-marknaden vidta tillbörlig aktsamhet ("Due Diligence") för att försäkra sig om att varorna inte kommer från illegala källor. Varans ursprung och väg fram till EU-marknaden ska dokumenteras. En analys av hur stor risken är för att illegalt virke ska ha letat sig in i försörjningskedjan måste också göras. USA:s Lacey Act från juni 2008 är en motsvarighet till EU:s system för Due Diligence. Den gör det brottsligt att handla med, eller hantera illegalt virke i Förenta Staterna.

3.2.2 HÅLLBARHETSKRITERIER FÖR BIODRIVMEDEL

EU:s förnybarhetsdirektiv för biodrivmedel och flytande biobränslen, (DIR 2009/28/EG), innehåller hållbarhetskriterier som biodrivmedel och flytande biobränslen måste uppfylla för att räknas som förnybara. Direktivet har införts i svensk lagstiftning genom Lag om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen (SFS 2010:598) och Förordningen om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen (2010:1532). Hållbarhetskriterierna sätter upp gränsvärden för koldioxidutsläpp och regler för hur skogsråvaran framställts. Se www.energimyndigheten.se/sv/Foretag/hallbarhetskriterier/Forfattningar/fullversion

För att biodrivmedel och flytande biobränslen ska betraktas som hållbara måste de resultera i en påtaglig minskning av växthusgasutsläppen vid jämförelse med de utsläpp som skulle ha uppkommit om fossila bränslen i stället hade använts. Råvaran som används för att framställa biodrivmedel får inte komma från mark som har ett stort värde för den biologiska mångfalden, till exempel:

- områden med urskogs/naturskogskaraktär,
- naturskyddade områden eller områden som i internationella avtal eller mellanstatliga överenskommelser pekats ut som viktiga för att skydda sällsynta, hotade eller utrotningshotade ekosystem eller arter. Om det inte finns belägg för att produktionen av råvarorna inte påverkar dessa naturskyddssyften.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	20 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

- områden där uttaget resulterat i att skog eller trädbevuxna gräs- stäpp och savannområden konverterats till annan markanvändning

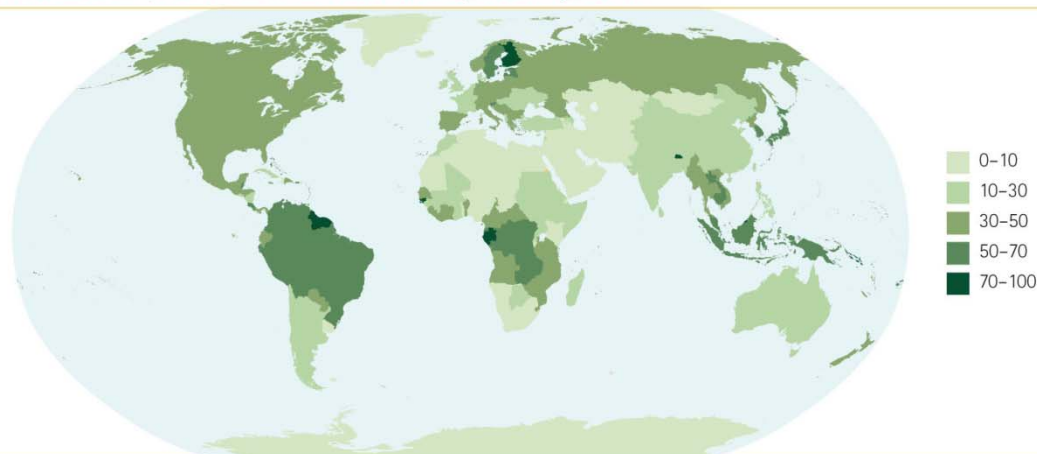
Råvaran får inte heller komma från mark med stora kollager, till exempel

- torvmarker och våtmarker som en betydande del av året är täckt eller genomdränkt av vatten, om uttagen påverkar markens status.

EU-kommissionens uppdrag att analysera behovet av hållbarhetskriterier för fasta biobränslen i el- och värmeproduktion resulterade under 2010 i ett uttalande att det inte behövs något bindande regelverk för fasta biobränslen. Kommissionen säger samtidigt att de medlemsstater som vill kan införa nationella hållbarhetskrav. Om det ger marknadsstörande effekter kan det bli aktuellt med en harmonisering (KOM (2010)11).

4 PRODUKTION AV SKOGSRÅVARA

Forest area as percent of total land area by country, 2010

Källa: FAO/FRA 2010

Drygt fyra miljarder hektar av jordens landyta täcks av skog (31 %). I ett globalt perspektiv används ungefär 30 procent av skogarna primärt för produktion av virkesråvara. En fjärdedel (24 %) används för produktion av virkesråvara i kombination med uttag av andra nyttigheter, till exempel ved, medicin, oljor, hartser, gummi, färg, frukt och nötter¹⁴.

Global användning av skogen för olika ändamål (2010)	Procent
Virkesproduktion	30
Flerfaldiga användning	24
Skydd av biologisk mångfald	12

¹⁴ FAO: Global Forest Resources Assessment 2010

MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	21 (69)
FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

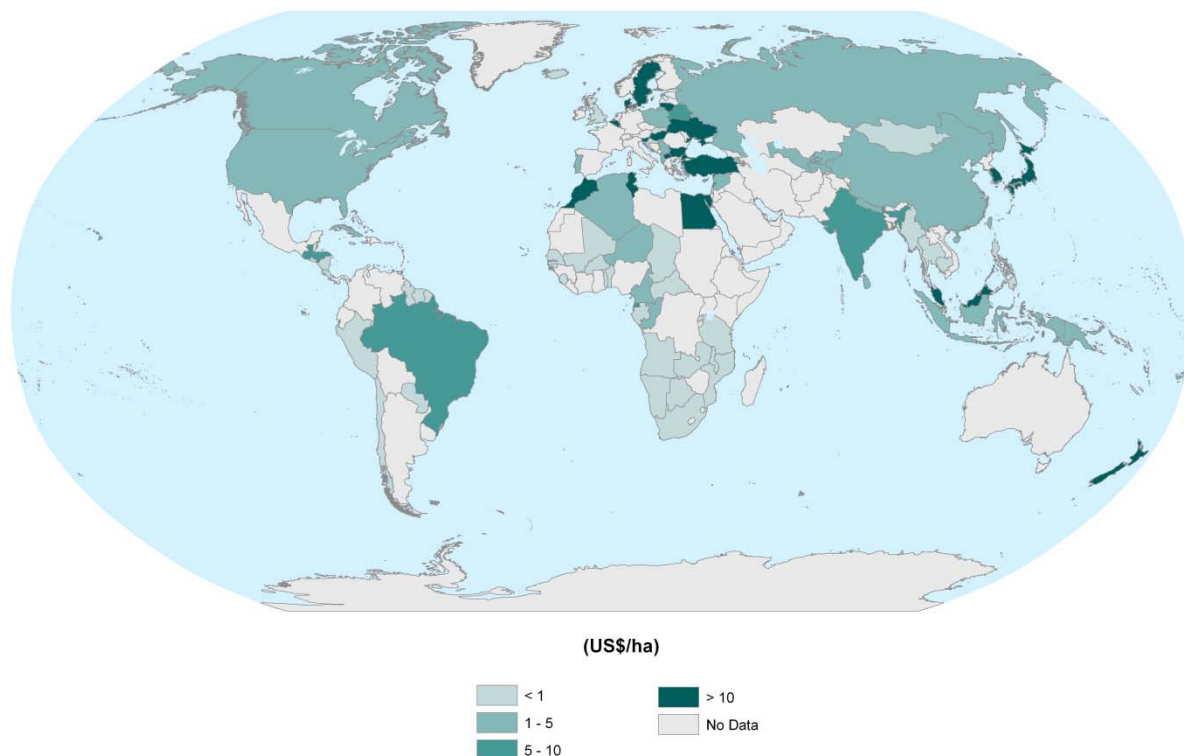
Skydd av mark och vatten	8
Sociala tjänster	4
Annan användning	7
Okänd funktion	16

Källa: FRA 2010

FAO gör skattningen att det registrerade årliga virkesuttaget uppgår till omkring 3,4 miljarder kubikmeter. Knappt hälften används som industrived och resten som brännved. Brännved är den viktigaste virkesanvändningen i många utvecklingsländer¹⁵

Internationell skogsstatistik är dock inte helt tillförlitlig. Kvaliteten på dataleveranser från olika länder varierar kraftigt. Vissa länder har ingen officiell statistik alls¹⁶. Sannolikt är det globala skogsuttaget betydligt större, eftersom stora mängder skog avverkas illegalt, eller utan att uttagen registreras (se nedan).

Forest revenue collection by country, 2005

Källa: FAO/FRA 2010

Mer än 60 procent av världens skogsarealer finns i sju länder: Ryssland, Brasilien, Kanada, USA, Kina, Indonesien och Demokratiska republiken Kongo. Världens ledande exportörer av massa, papper och sågade trävaror var 2008 i fallande ordning Kanada,

¹⁵ NE:www.ne.se/lang/skogsbruk

¹⁶ Skogsstyrelsen: Skogsstatistik årsbok 2010, kap 16

	MILJÖSTYRINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	22 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Sverige, Finland, Ryssland, Tyskland, USA, Österrike, Brasilien och Chile¹⁷. En stor del av skogsråvaran på världsmarknaden kommer alltså från dessa länder. Även Kina är en stor virkesproducent, men huvuddelen av råvaran som produceras där förädlas och konsumeras på den lokala marknaden.

Den illegala avverkningen har troligtvis en stor omfattning i länder som Ryssland, Brasilien, Malaysia och Indonesien. Stora problem har också rapporterats från Västafrika och Centralafrika, det framgår av en studie från 2004, gjord av Seneca Creek Associates. Följande fyra aspekter av illegal avverkning har utvärderats:

1. Otillåtna avverkningar i nationalparker och skogsreservat
2. Avverkningar utan erforderliga tillstånd, till exempel avverkningskoncessioner
3. Avverkningar som genomförts utan att erforderliga avgifter och skatter betalats
4. Avverkningar som genomförts i strid med internationella handelsregler och överenskommelser, till exempel CITES.

Följande skattningar gjordes för andelen illegala avverkningar i de aktuella länderna:

Ryssland:	20–70 procent, med ett genomsnitt på 50 procent
Indonesien:	70–80 procent
Brasilien:	20–90 procent. Illegala avverkningar i Amazonas står för den höga procentandelen.
Malaysia:	cirka 35 procent
Centralafrika/Västafrika:	34–70 procent ¹⁸ .

Senare studier, redovisade av Chatham House 2010, indikerar att läget kan ha förbättrats. Enligt denna studie kan omfattningen av de illegala avverkningarna ha minskat med 50 till 75 procent i Kamerun (Västafrika), Brasilianska Amazonas och Indonesien. Detta bland annat till följd av marknadskrav som resulterat i striktare uppföljning i aktuella länder, och en ökande omfattning av skogscertifieringen¹⁹.

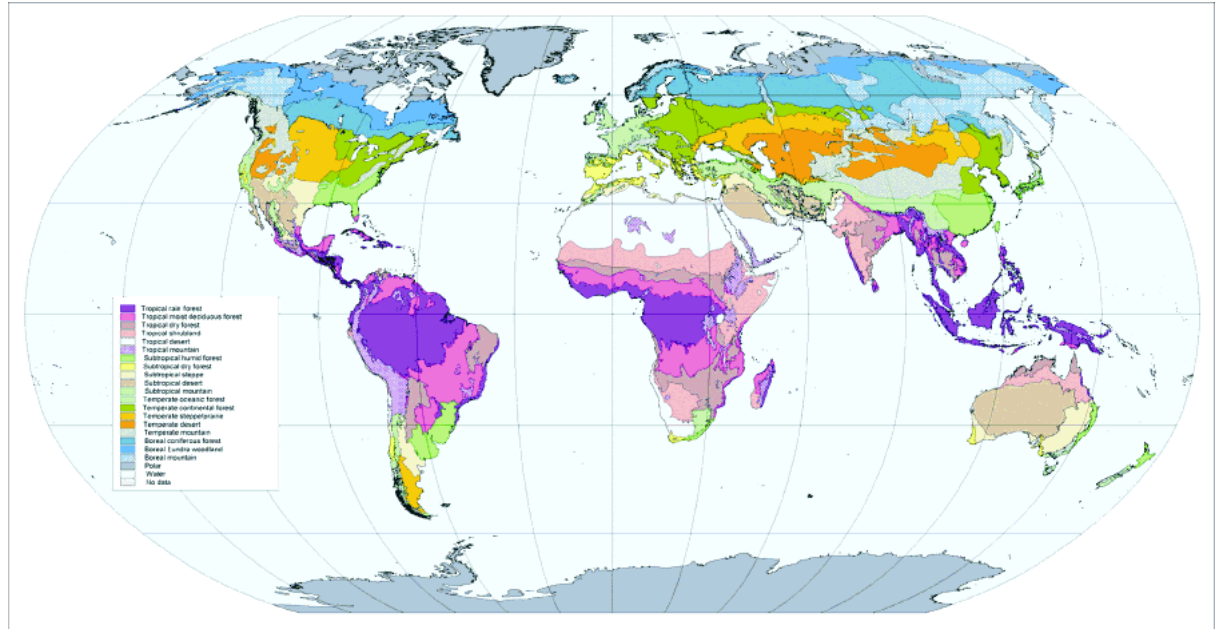
¹⁷ Skogsindustrin: En faktasamling 2009

¹⁸ "Illegal" Logging and Global Wood Markets: The Competitive Impacts on the U.S. Wood Products Industry

¹⁹ Illegal logging and Related Trade Indicators of Global Response, July 2010

4.1 SKOGSTYPER

Ekologiska skogszoner globalt.

Källa: FAO

Beroende på klimat, jordmån och historisk användning har världens skogar väldigt olika karaktär; från tropikernas extremt artrika och störningskänsliga regnskogar till de mer artfattiga och barrträdsdominerade boreala skogarna på norra halvklotet.

4.1.1 TROPIKSKOG

De tropiska regnskogarna är jordens mest artrika ekosystem. Där finns över hälften av alla arter. Ett hektar regnskog i Peru kan ha så mycket som 300 olika trädararter, medan vi i Sverige inte har mer än ett 20-tal skogsbildande trädararter totalt. Regnskogarna finns i ett bälte runt ekvatorn, numera med en koncentration till tre kärnområden: Syd- och Mellanamerika, Centralafrika och Syd- och Sydostasien.

Runt ekvatorn är klimatet relativt jämnt över året och nederbörden riklig.

Växtnäringsämnen cirkulerar snabbt i tropiskskogarna och produktiviteten är som regel hög. Det mesta av näringsämnen är bundet i växterna och därför är jordarna relativt näringsfattiga.

På de höga höjderna dominerar bergsregnskogen, nedanför breder låglandsregnskogen ut sig och det är den mest artrika och vidsträckt regnskogstypen. Vissa av dessa skogar översvämmas regelbundet och bildar så kallade översvämningsskogar eller sumpskogar. Till de tropiska skogarna hör även fuktskogar och monsunkskogar – säsongvis lövfällande skogar som har en eller fler torrperioder.

Monsunkskogar är den naturliga vegetationstypen i stora delar av Sydostasien. Dessa skogar är inte lika artrika som låglandsregnskogarna. Vid den tropiska kustzonen och vid flodmynningar växer en speciell typ av tropisk skog, mangroveskogen. Mangroveskogen är anpassad till återkommande översvämningar och variationer i salthalten. Dessa skogar

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	24 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

har en viktig skyddsfunktion genom att de bromsar effekterna av stora flödesförändringar.

Norr och söder om ekvatorn finns tropiska torrområden, med öken, savann och glesa torrskogar. Torrskogarna är mycket känsliga och har stor betydelse för att förhindra ökenspridning, men mindre betydelse för virkesproduktion. Ungefär en tredjedel av jordytan klassas som torrområden.

4.1.2 TEMPERERAD SKOG

I den tempererade zonen varmare delar (varmtempererad eller nemoral zon) finns ett vegetationsbälte där skogen naturligt domineras av vinterkala lövträd, exempelvis ek, lind, bok och lönn, i Mellanamerika även valnöt, kastanj och hickory. Mellanamerika och stora delar av syd- och Mellaneuropa hör till den nemoral zonen, även om det givetvis finns skillnader mellan torrare och fuktigare områden. Medelhavsområdet med sina torra somrar har sina egna vegetationstyper.

I Europa sammanfaller gränsen mellan den nemoral och den kalltempererade eller boreala zonen ungefär med gränsen mellan löv- och barrskog. Stora delar av Sverige, Finland, Baltikum, Ryssland och Nordamerika hör till den boreala zonen, som också kallas norra barrskogsbältet. Denna skogstyp är den viktigaste råvarukällan för industrivirke av barrträd.

Jämfört med tropiskskogarna är de boreala skogarna artfattiga. De boreala skogarna har samtidigt sin egen art uppsättning, skild från de tropiska skogarna, men delvis gemensam med skogarna i den nemoral zonen. Tillväxten är av klimatskäl långsam och det gäller också nedbrytningen av dött organiskt material, vilket gör att markens näringsförråd är högre än i de tropiska skogarna.

Polarzonerna på norra och södra halvklotet är i princip trädlösa.

4.2 SKOGSBRUKSMETODER

Utvinning av träfiber handlar i grunden om att avverka och transportera ut träden ur skogen. Skala och intensitet varierar lokalt, regionalt och globalt. Merparten av industriveden produceras och konsumeras i den industrialiserade världen. Över hälften består av barrved, men inslaget av lövved ökar för närvarande i tillverkningen av papper och pappersmassa²⁰.

I tropiska skogar och även i många skogar i den varmtempererade zonen tillämpas som regel selektiv avverkning, där ett visst trädslag eller träd med en viss minsta diameter tas ut. Kvar blir en skog där nya träd successivt ersätter dem som tagits bort, antingen genom spontan återväxt, eller med stödande insatser, till exempel markberedning, sådd, plantering och röjning. Strävandena att etablera ett fungerande skogsbruk i regnskogen har hittills inte varit särskilt framgångsrikt. Virket tas ofta ut utan att återväxten säkras²¹.

²⁰ NE: www.ne.se/lang/skogsbruk

²¹ NE: www.ne.se/lang/skogsbruk

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	25 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Andelen skog med en aktiv och långsiktig skogsbruksplanering är låg i den tropiska zonen²².

Skogsbruket i den boreala zonen är som regel mer systematiskt och planerat. Det finns skogsbruksplaner för huvuddelen av skogsarealen i Europa inklusive Ryssland (94,7 %). Omkring 68 procent av skogsarealen i Nordamerika täcks av skogsbruksplaner.

Planarbetet, som också inkluderar kartläggning av skogsresurserna och systematisk uppföljning, är välutvecklat i exempelvis Finland och Sverige som är stora producenter av industrivirke. Svensk skogsvårdslagstiftning ställer tydliga krav på att skogsbruksinsatserna ska planeras långsiktigt. Skogsägaren är både skyldig att ta hänsyn till skogens miljövärden och se till så att nya träd kommer upp efter en avverkning.

I den boreala zonen tillämpas som regel kalhyggesbruk, en konsekvens av att det på vissa marktyper i denna klimatzon kan vara svårt att få återväxt när enstaka träd plockas ut. Näringsämnen är förhållandevis hårt bundna i marken, vilket påverkar möjligheterna för nya träd att etablera sig i ett mer eller mindre slutet bestånd. Vid kalavverkning ökar nedbrytningen, och en större mängd näring blir tillgänglig. I orört tillstånd förnygrades dessa skogar framför allt genom skogseldar och insektsangrepp.

Det kalla klimatet påverkar också möjligheterna till naturlig förnyring. I zonen nordliga delar kan det gå årtionden mellan lyckad fröår. För att påskynda återväxten efter en avverkning tillämpas ofta olika stödjande insatser, exempelvis i form av markberedning och plantering. I mer intensivt skötta skogar följs förnygringsinsatserna upp med röjning, gallring och ibland gödsling.

Både avverknings- och skötselmetoder påverkar skogens innehåll av arter och ekosystemfunktioner. Skogar som nyttjas aktivt brukar klassas som seminaturliga. 57 procent av världens skogsarealer placeras i denna kategori, och dit förs också huvuddelen av skogarna i Europa och den svenska skogen.

Ungefär 36 procent klassas som urskog, det vill säga skog med få eller inga spår av mänsklig påverkan. Förekomsten av urskog är koncentrerad till de tropiska områdena. På norra halvklotet finns stora områden med urskogsliknande skog i framförallt Ryssland och till viss del i Baltikum och norra Skandinavien. Arealen urskog minskar varje år, men för närvarande i lägre takt än tidigare.

Nyanlagd skog på mark som vid planteringstillfället använts för andra syften än skogsbruk brukar kallas för plantager. Definitionen är inte glasklar i den internationella statistik som redovisas av FAO. I kategorin plantager (planted forests) ingår både nyanlagd skog och intensivt skött skog som förnygrats genom plantering. Omkring 7 procent, ca 274 hektar av världens skogsareal, klassificeras som "planted forests". Enligt en djupare analys gjord av FAO 2005²³ är ungefär hälften av denna areal nyanlagd skog, och resten intensivt skött, seminaturlig skog som förnygrats genom plantering. FAO

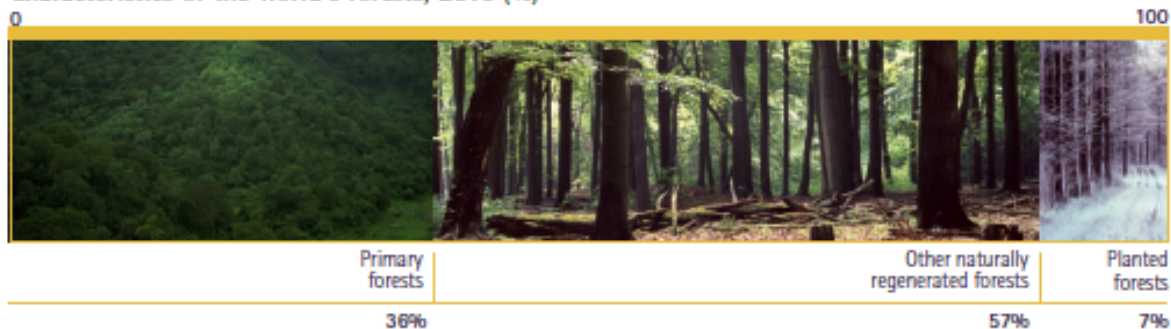
²² FRA

²³ Del Lungo A., Ball, J., Carle J.: Global Forest Thematic Study, Results and Analysis. Planted Forests and Trees Working Paper 38, FAO 2006.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	26 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

uppskattar att virkesproduktion är huvudsyftet på 76 procent av det som klassificeras som planterade areal i den vidare definitionen.

Characteristics of the world's forests, 2010 (%)

Källa: FRA 2010

I Kina består den totala skogsarealen till stor del av nyanlagd skog. Kina förlorade fram till mitten 1900-talet huvuddelen av sina skogar. Sedan dess har stora ansträngningar gjorts för att återbeskoga landet. De planterade skogarna har både skydds- och produktionsfunktioner. Även Europa utanför Ryssland har en hög procentandel planterad skog eftersom många av de europeiska länder som avskogades under 1700- och 1800-talet har satsat på återbeskogning.

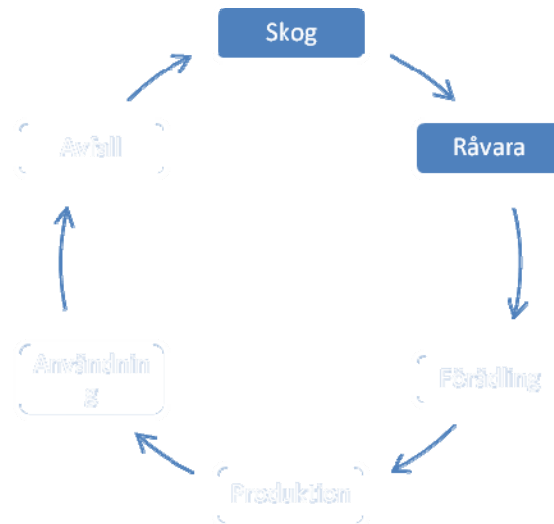
I Asien och Sydamerika finns många nyanlagda plantager avsedda för produktion av pappersråvara. Plantagerna anläggs som regel på marker som redan förlorat sitt skogstäck. I tropikerna förekommer dock också en direkt omvandling av ursprunglig skog till plantager. Omfattningen har varit stor i Indonesien, men förekommer även på andra håll i tropikerna²⁴.

Många av det naturliga skogsekosystemets arter och funktioner saknas i plantagerna, och så kan även bli fallet i intensivt skötta skogar som föryngras genom plantering. Planterade skogar kan i gengäld ha andra betydelsefulla funktioner, till exempel att förhindra jordflykt eller jämna ut vattenflöden. De kan också ha en betydelsefull funktion för virkesförsörjningen i en region.

²⁴ Vital Forest Graphics

5 MILJÖASPEKTSBEDÖMNING

Denna miljöaspektanalys fokuserar på råvaruledet för framställning av träfiberbaserade produkter/tjänster. Utöver funktionen att leverera fiberråvara tillhandahåller världens skogar en rad andra ekosystemtjänster. Exempel på ekosystemtjänster från skogen utöver virkesproduktion är

- klimatreglering genom inlagring av koldioxid i vegetation och mark
- vattenreglering genom utjämning av häftiga vattenflöden
- erosionsskydd
- vattenrening
- biologisk mångfald

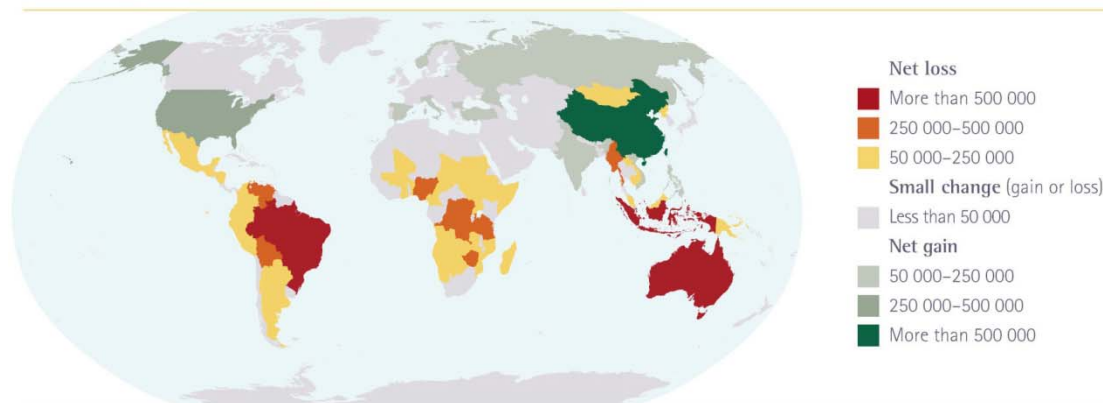
Ett hållbart skogsbruk ska se till så att skogens alla funktioner kan upprätthållas. Den här miljöaspektsbedömningen görs därför med utgångspunkt från FAO:s övergripande principer för ett hållbart skogsbruk. Detta är också utgångspunkten i för den globala utvärdering av tillståndet i världens skogar som regelbundet genomförs av FAO, Forest Resources Assessment, FRA. Följande aspekter utvärderas:

1. Skogsresursernas utbredning och kvalitet
2. Skogens biologiska mångfald
3. Skogens hälsa och vitalitet
4. Skogens produktionsfunktioner
5. Skogens skyddsfunktioner
6. Skogens socio-ekonomiska funktioner (denna punkt behandlas i kapitel 12, Övriga aspekter)

	MILJÖSTYVRINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	28 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

5.1 SKOGSRESURSERNAS UTREDNING OCH KVALITET

Världens skogar är utsatta för ett starkt tryck eftersom vi blir allt fler människor på jorden. Uppskattningen är att jordens naturliga skogstäckte minskade med mellan en tredjedel och hälften fram till mitten av 1900-talet²⁵. Takten i avskogningen har dämpats något, men fortfarande försvinner ungefär 13 miljoner hektar skog per år (genomsnitt för perioden 2000–2010). Det är en yta lika stor som Uppland. Avskogningen sker huvudsakligen genom att skogsmark omvandlas till jordbruksmark. Perioden 1990–2000²⁶ försvann in genomsnitt 16 miljoner hektar skog per år.

Nettoförändring i skogsareal per land, 2005-2010 (hektar/år)

Källa: FAO. Global Forest Resources Assessment 2010.

Det är framförallt de tropiska länderna som förlorar skog. Omvandlingshastigheten är störst i Sydostasien, Afrika och Sydamerika. I Sydamerika är avskogningen störst i Brasilien, Venezuela och Bolivia. Värst utsatta länder i Afrika är Tanzania, Demokratiska republiken Kongo, Zimbabwe och Nigeria. I Asien sker de största förlusterna av skog i Malaysia, Indonesien, Filippinerna, Thailand och Australien.

Förlusten av skog i Australien beror framförallt på den svåra torka och omfattande skogsbränder som drabbat kontinenten under den senaste tioårsperioden. I övriga länder sker avskogningen till följd av en massiv avverkning som både kan vara laglig och olaglig. Flera av de länder som årligen förlorar stora arealer skog har svag eller obefintlig skogslagstiftning och stora problem med korruption.

Förlusten av skog i tropikerna kompenseras delvis av de stora satsningarna på att nyanlägga skog i Kina. Även i USA och delar av Ryssland ökar arealen skog. Skogsarealen i Europa utanför Ryssland har sedan 1900-talet ökat och ökningen fortgår i framförallt Sydeuropa.

I FRA 2010 sammanfattas dagssituationen så här: Takten i avskogningen har minskat, men är fortfarande alarmerande hög. Regnskogarna i Amazonas har identifierats som

²⁵ Nationalencyklopedin; <http://www.ne.se/lang/avskogning>

²⁶ FAO: Global Forest Resources Assessment 2010.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	29 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

särskilt sårbara. Fortsätter avskogningen i dagens takt finns det risk att det regionala klimatet förändras, vilket kan leda till en total kollaps för hela ekosystemet i Amazonas²⁷.

Ett hållbart skogsbruk skyddar skogen från otillåten verksamhet, till exempel olaglig avverkning och intrång.

5.2 SKOGENS BIOLOGISKA MÅNGFALD

Över hälften av världens landlevande växter och djur är knutna till skogsekosystemen, med högst artrikedom i de tropiska skogarna. Antalet individer och populationer av flera olika artgrupper minskar för närvarande. Mångfaldskonventionens mål att bromsa förlusterna av biologisk mångfald har ännu inte uppnåtts²⁸. Artförlusterna i skogsekosystemen går snabbare än i andra ekosystem²⁹. Många skogslevande arter trängs tillbaka. En del är akut utrotningshotade, många andra är hotade eller sårbara.

I arbetet med att analysera orsakerna till att allt fler arter hamnar på den internationella rödlista gör International Union for Conservation of Nature, IUCN, bedömningen att förluster av livsmiljöer förorsakade av ett ohållbart jord- och skogsbruk har stor betydelse, framförallt för den kraftiga tillbakagången av många tropiska arter. Ett exempel som nämns är omvandlingen av skog till palmoljaplantager. Denna förändring uppskattas leda till en förlust av 73 till 83 procent av fågel- och fjärilsarterna i det omvandlade området³⁰. Följande huvudfaktorer lämnas som förklaring till utarmningen av skogens mångfald på global nivå:

- Otillräckligt skydd av skogsområden av särskild betydelse för den biologiska mångfalden
- Otillräcklig tillsyn och förvaltning av skyddade områden
- Avskogning
- Utarmning/förenkling av skogsekosystemen
- Omvandling av naturlig skog till plantager
- Fragmentering av skogslandskapet
- Illegal jakt
- Konkurrens från invasiva arter
- Klimatförändringar

Inte heller i Europa har utarmningen av skogens biologiska mångfald kunnat hejdas. Flera av de utvärderingar som genomförts tar sin utgångspunkt i EU:s förteckningar över särskilt viktiga skogsmiljöer och viktiga skogsarter, listade i habitatdirektivet respektive artdirektivet. I rapporten "Assessing biodiversity in Europe – the 2010 report, rapporteras en ogynnsam situation för 52 % av de 64 skogslevande arter som är förtecknade i

²⁷ Global Biodiversity Outlook 3. Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2010

²⁸ Global Biodiversity Outlook 3. Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2010.

²⁹ Vital Forest Graphics. UNEP. FAO, UNFF 2009

³⁰ Global Biodiversity Outlook 3. Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2010

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	30 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

artdirektivet. Endast för 15 procent av arterna uppges situationen vara gynnsam. På EU-nivå listas följande faktorer som de största hoten mot mångfalden i skogen³¹:

- Otillräckligt skydd av skogsområden av särskild betydelse för den biologiska mångfalden
- Ensidigt fokus på virkesproduktion i skogsskötseln
- Fragmentering av skogslandskapet
- Konkurrens från invasiva arter
- Klimatförändringar

Delvis samma faktorer listas när det gäller situationen i Sverige, i utvärderingen av miljömålet Levande skogar³²:

- Otillräckligt skydd av skogsområden av särskild betydelse för den biologiska mångfalden
- Otillräcklig naturvårdshänsyn i den brukade skogen
- Skogsbruksmetoder med ensidig inriktning på hög virkesproduktion
- Fragmentering av skogslandskapet

Den svenska inrapporteringen till EU vad gäller tillståndet för skogsmiljöer och skogsarter i habitat- respektive art direktivet visar på en gynnsam utveckling av skogstypernas utbredning i landet, men en ogynnsam utveckling för de listade skogsarterna. Särskilt allvarig är situationen för ryggradslösa djur och mossor, vilket förklaras med förlust och fragmentering av vissa skogstyper. Frånvaro av brand och översvämningar är andra förklaringar³³.

Sammanfattningsvis innebär ovanstående att pågående skogsanvändning inte klarar mångfaldsmålen, vare sig på global, regional eller nationell nivå. Situationen bedöms som allvarlig på samtliga nivåer. Utöver skogsbruket påverkas den biologiska mångfalden i skogen också av andra omständigheter, exempelvis luftföroreningar, jakt, konkurrens från främmande arter och utebliven skogsbrand eller andra historiska hävd- och påverkansformer.

Pågående utarmning av den biologiska mångfalden resulterade i att FN-mötet om biologisk mångfald i oktober 2010 (CBD COP10) enades om ett antal nya delmål. Bland annat att 17 procent av jordens land- och vattenområden ska skyddas för exploatering till 2020, en tydlig höjning av tidigare ambitionsnivåer. Vidare beslöts att av biologisk mångfald och ekosystemtjänster ska tydliggöras i nationella räkenskaper och ekonomisk rapportering.

³¹ Progress towards the European 2010 biodiversity target. EEA report, No 4, 2009.

³² Miljömålen. Svensk konsumtion och global miljöpåverkan. Miljömålsrådets uppföljning av Sveriges miljömål 2010.

³³ Arter och naturtyper i habitatdirektivet – tillståndet i Sverige 2007. Artdatabanken SLU 2007.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	31 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Ett hållbart skogsbruk identifierar och skyddar skog av särskild betydelse för den biologiska mångfalden och vidtar åtgärder för att skydda sällsynta, sårbara och utrotningshotade arter. Ett hållbart skogsbruk sätter av viktiga ekosystem och livsmiljöer för att bevara och utveckla miljövärden.

5.3 SKOGENS HÄLSA OCH VITALITET

Tillgången till data som visar hur skogen "mår" är enligt FRA bristfällig på global nivå. I framförallt utvecklingsländerna saknas resurser för kontinuerlig övervakning och datainsamling. Systematisk övervakning saknas även i en del industrialiserade länder. Bristen på data gör det svårt att redovisa dagssituationen och också trender och tendenser.

Globalt står skogsbruket inför stora utmaningar genom befarad klimatförändring. Fler extrema vädersituationer och en förskjutning av olika klimatgradienter är exempel på förväntade förändringar. Detta kan på sikt leda till förändringar av skogsekosystemen och under en omställningsperiod resultera i att skogsträden stressas och blir mer känsliga för angrepp av sjukdomar och skadegörare. Utbredningsområdena för olika skadegörare och sjukdomar kan också komma att förskjutas. Luftföroreningar, med nerfall av sura och gödande ämnen är andra faktorer som kan leda till stress och ökad känslighet för angrepp av sjukdomar och skadegörare.

Beredskapen att hantera dessa förändringar varierar globalt. Bristfällig tillsyn och avsaknad av skogsvård är en av flera bakomliggande orsaker till den omfattande avskogning som pågår i den tropiska zonen. Skogen har ofta degenererat i ett första steg, på grund av ett virkesuttag som överskrider tillväxten. Dessa utglesade skogar blir mer känsliga för brand. Är skogen gles torkar marken snabbt och kan lätt antändas av blixten i samband med åskväder.

Tillsyn och uppföljning av tillståndet i skogen är som regel bättre i de områden som producerar industrivirke, det vill säga barrskogarna på norra halvklotet. Samtidigt är dessa skogar värst utsatta för skadeangrepp. Skogarna i Kanada och västra USA har det sista årtiondet drabbats av ett mycket omfattande angrepp av contortabastborre. I MCPFE:s utvärdering av tillståndet i Europas skogar 2007 rapporteras sjukdoms- och insektsskador från ungefär 1 procent av skogsarealen. Mest angripen skog finns i sydöstra Europa, där 10 procent av arealen är påverkad av sjukdoms- och insektsskador. Tallvedsnematoden, troligen införd via virkesimport, har skadat stora arealer skog i Portugal. Sammantaget finns det tecken på att skogens hälsa och vitalitet minskar på många håll.

En svensk analys av de utmaningar klimatförändringarna ställer skogsbruket inför landar i slutsatsen att det är bra att sprida riskerna genom att öka variationen både vad gäller arter och genetisk variation bland skogsträden, men också vad gäller åldersfördelning³⁴. Mångfald är med andra ord en faktor som i framtiden kan ha stor betydelse för att upprätthålla skogens vitalitet och hälsa.

³⁴ Svenskt skogsbruk möter klimatförändringar. Rapport 8, 2007. Skogsstyrelsen.

	MILJÖSTYVNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	32 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Ett hållbart skogsbruk planerar och genomför skogsskötselåtgärder så att skogsekosystemens funktion och vitalitet kan bibehållas eller förstärkas. Ett hållbart skogsbruk har också verktyg för att hantera naturliga processer, bränder, skadeinsekter och sjukdomar.

5.4 SKOGENS PRODUKTIONSFUNKTIONER

FRA innehåller inga data som direkt speglar hur produktionsfunktionerna utvecklas i världens skogar. Uppgifter om avverkningsnivåer och försäljning av andra nyttigheter från skogen kan ge en indirekt bild. Den är samtidigt svårtolkad: Registrerade årliga avverkningsvolymerna speglar inte produktionsförutsättningarna, utan snarare marknadsläget. Virkesflödena på världsmarknaden påverkas kraftigt av aktuell konjunktur. Efterfrågan och avverkningsnivåerna minskar under lågkonjunkturer. Det finns inte några enhetliga metoder för att mäta volymer och värden på uttagen av de nyttigheter skogen ger, utöver virke.

Jämförelser mellan tillväxt och avverkningsnivåer kan ge ett grovt mått på om skogsbruket är uthålligt när det gäller virkesproduktion. Sådan information brukar finnas i skogsbruksplaner. En låg andel skog i den tropiska zonen omfattas av skogsbruksplaner. Det är med andra ord svårt att göra någon tillförlitlig utvärdering av den globala situationen.

Den tropiska zonen har en begränsad betydelse för världshandeln med industrived. Andra skogsprodukter, till exempel rotting, kådor och frukter har i stället stor kommersiell betydelse i denna del av världen. I Indonesien beräknas exporten av sådana produkter uppgå till cirka 1 miljarder kronor per år och i Indien görs uppskattningen att 30 miljoner människor handlar med icke-ved produkter från skogen³⁵. Det finns inga uppgifter som gör det möjligt att bedöma vad som är ett uthålligt uttag av dessa produkter ur skogen.

I Europa inklusive Ryssland finns skogsbruksplaner för närmare 95 procent av skogsarealen³⁶. Forest Europe har utvärderat relationen mellan tillväxt och virkesuttag i området. Generellt är uttaget lägre än tillväxten i så gott som alla europeiska länder, med Albanien som enda undantag. Albanien har å andra sidan minst skog i hela Europa.

Sverige har högst virkesuttag i förhållande till tillväxten. Virkesuttaget motsvarar ungefär 85 procent av tillväxten. Liknande nivåer redovisas från Belgien och Tjeckien, länder som båda har betydligt mindre skog än Sverige. Följande relationer redovisas för några andra Europeiska länder med mycket skog: Ryssland 35 procent, Tyskland 50 procent, Frankrike 56 procent och Finland 70 procent.

I dagsläget verkar skogsuttaget vara uthålligt i Europa, sett till skogens virkesproducerande förmåga. Situationen är oklar när det gäller andra nyttigheter³⁷.

³⁵ NE: www.ne.se/lang/skogsbruk

³⁶ FAO: Global Forest Resources Assessment 2010

³⁷ State of Europe's forests 2007. The MCPFE Report on Sustainable Forest Management in Europe. Ministerial Conferens on the Protection of Forests in Europe.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	33 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Ett hållbart skogsbruk registrerar tillväxt och avverkning så att skogens produktionsförmåga inte riskerar att överutnyttjas. Metoder och åtgärder ska inte på ett negativt sätt påverka skogen som den mångsidiga resurs den är.

5.5 SKOGENS SKYDDSFUNKTIONER

Skogen har en mängd skyddsfunktioner; både lokalt och globalt. I den globala skalan har skogen en mycket betydelsefull roll i den globala kolcykeln (se Klimataspekter). Skogens påverkar också det lokala och regionala klimatet, med en aktiv roll i vattnets kretslopp och vindrörelser. Rollen som "luftfilter" och vattenrenare kan också vara viktig, på både en regional och lokal nivå. Skogen jämnar ut vattenflöden och fungerar som reningsverk när vattnet filtreras genom marken i stället för att rinna direkt från markytan till floder, sjöar och hav.

Enligt FRA har en viktig skyddsfunktion identifierats för ungefär 8 procent av världens skogar. Den högsta andelen skyddsskog finns i Asien (26 procent) följt av Europa (9 procent), och där med en koncentration till Rysslands skogar.

I Sydamerika är Brasilien ledande när det gäller att identifiera skogar med skyddsfunktioner. Afrikanska skyddsskogar finns framförallt i torra områden, där funktionen är att förhindra ökenspridning. Enligt FRA ökar för närvarande arealen skog med specifika skyddsfunktioner. Mellan 1990 och 2010 ökade denna areal med 59 miljoner hektar, främst genom storskaliga planteringen i Kina, avsedda att minska ökenspridning och andra på mark- och vattenrelaterade problem.

Det är oklart om utpekade skyddsskogar motsvarar den totala arealen skog som har viktiga skyddsfunktioner i världen. Tsunamis och flodvågor som drabbat länder i den subtropiska och tropiska regionen under 2000-talet har lyft fram mangroveskogarnas viktiga skyddsfunktion. Arealen mangroveskogar minskade mellan 1990 och 2010 med ungefär 6 procent³⁸.

Ett hållbart skogsbruk skyddar mark och vatten och identifierar skogar med viktiga skyddsfunktioner.

6 KEMIKALIEBEDÖMNING

På global nivå är uppgifter om skogsbrukets kemikalieanvändning bristfällig. FAO:s bedömning är att användningen av pesticider och herbicider har en begränsad omfattning i tempererad och boreal skog och beskriver ett trendbrott, med en ökad användning av biologiska bekämpningsmetoder i dessa klimatzoner.³⁹

Risken för angrepp ökar i plantager, eftersom en plantage som regel innehåller få arter i ungefär samma ålder. Enligt FAO är det ett förhållandevis smalt urval av arter som används i plantager avsedda för virkesproduktion i tropisk, subtropisk och tempererad

³⁸ FAO: Global Forest Resources Assessment 2010

³⁹ Global review of forest pests and diseases, FAO Forest Paper 156, FAO 2005

	MILJÖSTYVRINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	34 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

zon. FAO pekar på ett behov av att öka diversiteten, både på artnivå och på genetisk nivå⁴⁰. Exemplet Australien illustrerar att det huvudsakligen är jordbrukskemikalier som används i skogsplantager. Användningen av herbicider dominerar stort och används framförallt för att hålla undan ogräs när plantagerna anläggs⁴¹.

Sammanfattningsvis är kemikalieanvändningen i skogsbruket låg, jämfört med jordbruket. God övervakning och uppföljning minskar riskerna för att utbrotten ska få allt för stor omfattning, vilket i sin tur kan begränsa behovet av bekämpningsinsatser. Variation och mångfald i skogen bidrar också till att minska riskerna. Dessa förutsättningar är på plats i ett hållbart skogsbruk. Användningen av kemikalier ska ske på ett välmotiverat och kontrollerat sätt, med tillämpning av ett integrerat växtskydd när det är möjligt.

7 KLIMATASPEKTER

Stora mängder koldioxid finns lagrad i skog, skogsmark och skogsprodukter. Bedömningen är att den pågående minskningen av världens skogsareal bidrar till ett årligt tillskott med 16–18 procent av de totala, globala utsläppen av växthusgaser⁴². Det är i stort sett lika mycket som hela transportsektorn tillför. Avskogningen påskyndar den befaraade globala förändringen av klimatet, vilken i sin tur uppskattas bli en av de vanligaste orsakerna till arters utdöende. Vid en fortsatt global uppvärmning som överskrider två grader ökar riskerna för utdöende för 20–30 procent av jordens djur och växtarter⁴³.

Ett hållbart skogsbruk motverkar avskogning och bidrar på så sätt också till att dämpa den globala förändringen av klimatet. Syftet med REDD och REDD+ inom klimatkonventionen och Kyotoprotokollet är just att motverka avskogning och utveckla ett hållbart skogsbruk för ökad inlagring av kol i skogen.

Växande skogar binder koldioxid och träbaserade produkter fortsätter att lagra koldioxid under hela sin livslängd. Träfiber kan som regel användas och återanvändas i flera produktionscykler. Återanvändning minskar den globala resursförbrukningen och bidrar också till att bundet kol kan behållas i lager.

Förbränning för energiändamål är en vanlig slutanvändning av träfiber, vilket som regel är klimatneutralt. Förbränning av träfiber medför inget nettotillskott så länge skogstillväxten balanserar uttaget av träfibrer. En positiv substitutionseffekt uppstår när fossila bränslen ersätts med träbränslen. Den totala klimateffekten är dock beroende av

⁴⁰ Global planted forests thematic study. Planted forests and trees, working paper FP38E. FAO 2006

⁴¹ Barry Tomkins, GreenTree Forestry Services: Use of Agricultural Chemicals in Plantation Forestry, Central Victorian Farm Plantation, Occasional Paper, 01/09

⁴² Stern Review: The Economics of Climate Change

⁴³ IPCC, 2007

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	35 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

hela produktionskedjan; exempelvis transportavstånd mellan råvarukälla och förbränningsanläggning, verkningsgrad etcetera.

Pågående klimatförändring påverkar skogen. Ett hållbart skogsbruk stärker skogens motståndskraft, genom strävandena efter att upprätthålla diversifierade skogsekosystem och bevara skogsområden med viktiga skyddsfunktioner. Detta blir extra viktig i ett förändrat klimat som förväntas ge mer extrema vädersituationer. Om skövlingen av mangroveskogar hejdas bidrar det till att hårt drabbade kustområden får ett bibehållet skydd för flodvågor och stormar. Förhindras utarmningen av tropikernas skogar innebär det att riskerna för skogsbränder och avskogning av detta skäl minskar.

8 ANDRA ASPEKTER

Världsbanken gjorde år 2006 skattningen att omkring 1,6 miljarder människor i högre eller lägre grad är beroende av skogen för sitt livsuppehälle. För omkring 1,2 miljarder människor är kopplingen direkt, genom att virke och andra nyttigheter från skogen bidrar till kosthållet eller svarar för en ansevärd del av inkomsterna. 70 procent av världens fattiga lever på landsbygden. Tillgången till mat, medicin, foder, bränsle och andra råvaror från skogen är för många av dem betydelsefull⁴⁴.

Minst 60 miljoner människor som tillhör något av världens ursprungsfolk lever i skogen och är helt beroende av den för sin överlevnad, även detta enligt Världsbankens uppskattningar⁴⁵.

Ett stort antal människor i den industrialiserade världen är också beroende av skogen, som inkomstkälla eller för rekreation. Antalet sysselsatta i skog och skogsbruk sjunker för närvarande i den industrialiserade världen. År 2005 gjorde FAO skattningen att skogsbruk var den primära inkomstkällan för omkring 11 miljoner människor i världen⁴⁶. I Sverige var 28 400 personer sysselsatta i skogsbruket 2009. Svensk skogsindustri i sin helhet (trävaruindustri, massa- pappers- och pappersindustri) sysselsatte sammanlagt 68 900 personer samma år⁴⁷.

Det här tydliggör att skogen har många funktioner även i en social dimension. Dessa funktioner ska också förvaltas i ett hållbart skogsbruk. För att det ska vara möjligt krävs informationsutbyte och dialog mellan alla olika grupper som har behov eller intresse av skogen. Intressena kan vara förenliga men står ofta också i konflikt med varandra. Kravet att ett hållbart skogsbruk ska ha verktyg för dialog och konfliktlösning är centralt. Både i utvecklingsländer, i länder med ursprungsfolk men också i industrialiserade länder. Även där är konflikter mellan olika intressenter vad gäller skogsbruk väldigt vanliga.

⁴⁴ www.fao.org/forestry/livelihoods/en/

⁴⁵ Vital Forest Graphics

⁴⁶ FAO: Global Forest Resources Assessment 2010

⁴⁷ Skogsstatistisk årsbok 2010. Skogsstyrelsen 2010.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	36 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Arbete i skogen är förknippat med en hel del risker. Kravet på att ett hållbart skogsbruk ska slå vakt om grundläggande arbetsrätt, hälsa och säkerhet för de som arbetar i skogen är också centralt, oavsett var i världen skogsbruket bedrivs.

Ett hållbart skogsbruk bedrivs med respekt för juridisk besittningsrätt, sedvanerätt och traditionella nyttjanderätter med anknytning till skogen. Ett hållbart skogsbruk har också mekanismer för att lösa klagomål och tvister, vilket ska innefatta klagomål och synpunkter som rör besittningsrätt och nyttjanderätt och skogsskötsel och arbetsförhållanden. Ett hållbart skogsbruk slår vakt om grundläggande arbetsrätt och hälsa och säkerhet för de som arbetar i skogen.

9 MARKNADSANALYS

Offentlig sektor, inklusive offentliga bolag, handlar årligen upp varor och tjänster motsvarande 18-20 procent av BNP⁴⁸, vilket motsvarar drygt 500 miljarder kronor. Det finns ingen statistik som visar hur stora volymer träråvara som årligen upphandlas av offentlig sektor. Inte heller finns enhetlig statistik som ger referensvärden för total konsumtionen av träråvara i Sverige.

I rapporten *Buying a Sustainable Future*⁴⁹ görs en ansats att identifiera omfattningen i några länder. Viktiga områden som pekas ut är offentlig sektors inköp av byggnadsmaterial och konstruktionsvirke, möbler och redskap av trä, och papper. Enligt rapporten gör den belgiska regeringen skattningen att 18 procent av virket på den Europeiska marknaden används för byggverksamhet inom offentlig sektor. Siffror från danska miljöministeriet ger skattningen att dansk offentlig sektor står för 10 procent av danskarnas pappersförbrukning och runt 6-7 procent av den totala förbrukningen av trä möbler respektive byggnadsmaterial av trä (av den totala kostnadsmassan). Av rapporten framgår att underlagsmaterialet är begränsat och siffrorna mycket osäkra⁵⁰.

En studie genomförd i Storbritannien 2004-2005 indikerar att statliga institutioner står för 20 procent av alla inköp av träråvara som görs i Storbritannien. Om alla offentliga institutioner på lokal och regional nivå räknas in uppskattas de offentliga inköpen stå för 40 procent av inköpsvolymen av träbaserade produkter i Storbritannien. Även denna rapport påtalar att siffrorna är osäkra⁵¹.

⁴⁸ Bergman, Mats: Offentlig upphandling och offentliga inköp. Omfattning och sammansättning. Södertörns högskola 2008.

⁴⁹ *Buying a sustainable future? Timber procurement policies in Europe and Japan*. FERN 2009.

⁵⁰ *Evaluering af vejledning om offentligt indkøb af tropisk træ*. Delprojekt A. Brugerundersøgelse. Miljøministeriet 2006.

⁵¹ Environmental Audit Committee. *Sustainable Timber*. Second Report of Session 2005-05. Volume I. House of Commons, 18 January 2006.

	MILJÖSTYVRINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	37 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

9.1 SVENSKA UTGÅNGSPUNKTER

Siffrorna ovan indikerar att offentlig sektor kan svara för 5 till 20 procent av de nationella inköpsvolymerna av träbaserade produkter. Det innebär att upphandlingskriterier kan få betydelse för miljö- och sociala förhållanden, och också för marknadsutvecklingen. Det är troligt att den högre procentandelen gäller för byggmaterial och papper. Exempelvis har Sveriges byggindustrier gjort skattningen att de offentliga bygginvesteringarna år 2006 uppgick till 54 miljarder kronor, vilket ungefär motsvarade en fjärdedel av hela byggmarknaden⁵². År 2010 handlade enbart Västra Götalands landsting upp papper för drygt 6 miljoner kronor⁵³.

I Sverige används en ökande andel skogsråvara för uppvärmningsändamål, i form av flis, pellets eller andra biprodukter från sågverk och skivindustri. Offentlig sektor har möjlighet att ställa krav på att skogsråvara som används för leverans av fjärrvärme och el ska ha ett legalt och hållbart ursprung. Samma krav kan ställas på den skogsråvara som används i egna anläggningar.

Papper innehåller i varierande utsträckning ny träfiber. Högst innehåll av ny träfiber har olika förpackningsmaterial, medan exempelvis mjukpapper har den högsta innehållet av returfiber (som regel 70-80 procent). Det kan finnas anledning att ställa krav på förpackningsinnehållet vid upphandling av stora volymer som levereras i pappersförpackning, till exempel mjölk eller andra livsmedel. Eftersom kontorspapper är en stor förbrukningsvara inom offentlig sektor motiverar det hållbarhetskrav på innehållet av ny träfiber. År 2010 handlade enbart Västra Götalands landsting upp papper för drygt 6 miljoner kronor⁵⁴.

Det kan också vara motiverat att ställa krav på träinnehållet i kontorsmöbler, utemöbler och lekredskap. Här kan Svanens kriteriesystem ge en fingervisning om lämplig nivå på träinnehållet för att det ska vara meningsfullt att tillämpa krav på råvaran. Möbler, leksaker och lekredskap som minst innehåller 10 procent ny träråvara ska uppfylla krav för råvarans ursprung.

9.2 TILLGÄNGLIG TRÄRÅVARA

Huvuddelen av ny träråvara i produkter på den svenska marknaden har sitt ursprung i skogar på norra halvklotet, varav en stor andel är från svenskt skogsbruk. Den övervägande delen av virket som avverkas i Sverige förädlas på hemmaplan. Men viss import av sågade trävaror, massa och papper förekommer också, liksom en viss import av tropiskt virke, framförallt för golvtillverkning och båtbyggeri. De vanligast förekommande tropiska trädslagen på svensk marknad är mahogny, teak och meranti. 64

⁵² Bergman, Mats: Offentlig upphandling och offentliga inköp. Omfattning och sammansättning. Södertörns högskola 2008.

⁵³ Sammanställning av Jens Strömberg, Inköp, Västra Götalandsregionen. Avser perioden 2009-12-14-2010-12-14.

⁵⁴ Sammanställning av Jens Strömberg, Inköp, Västra Götalandsregionen. Avser perioden 2009-12-14-2010-12-14.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	38 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

procent av trämöblerna på den svenska marknaden är importerade. Två tredjedelar av importen sker från andra EU-länder och ungefär en femtedel från Asien⁵⁵.

Statistik över tillgängliga volymer certifierad råvara och certifierad produkter på den svenska marknaden saknas. Globalt är knappt tio procent av skogsarealen certifierad enligt FSC (131 milj ha) eller i PEFC:s certifieringsparaply (232 milj hektar i 28 av PEFC godkända nationella certifieringssystem), med en koncentration till norra halvklotet; USA, Kanada, Skandinavien och Ryssland. Det är också här huvuddelen av det virke som når den svenska marknaden produceras. I Sverige är drygt halva skogsarealen är certifierad enligt FSC och/eller PEFC. Förhållandevis stora volymer certifierat virke borde med tanke på detta finnas att tillgå på den svenska marknaden.

Det som avgör utbudet av certifierade produkter är tillgången till spårbarhetscertifierade företag i försörjningskedjan. Flest spårbarhetscertifierade företag/organisationer finns i FSC:s försörjningskedja, med över 19 000 certifikat i över 100 länder. I PEFC:s försörjningskedja finns globalt något över 7 600 spårbarhetscertifikat. På svensk nivå är i runda tal 250 svenska företag/organisationer är spårbarhetscertifierade enligt FSC:s respektive PEFC:s spårbarhetsstandard. Aktuella uppgifter om FSC-certifikat finns på info.fsc.org och om PEFC-certifikat på www.pefc.org.

Ökar offentlig sektors efterfrågan på certifierade träprodukter kommer detta med stor sannolikhet leda till ett öka intresse för spårbarhetscertifiering och därmed också till att volymen certifierade konsumtionsprodukter ökar på den svenska marknaden. Något även vanliga konsumenter kan dra nytta av.

Storbritannien utvärderade marknadssituationen när en offentlig upphandlingspolicy för skogsråvara infördes 2005. Då var 67 procent av träråvara och sågvirke på den brittiska marknaden certifierad. 2008 hade siffran stigit till 84 procent. Det totala utbudet av certifierade träprodukter på den brittiska marknaden ökade med 17 procent mellan 2005 och 2008 (från 67 till 84 procent)⁵⁶.

10 INTRESSENTANALYS

Upphandlingskriterier för skogsråvara berör ett antal intressentgrupper. I första ledet påverkas skogsbruksföretag, enskilda skogsägare och företag som arbetar med förädling av skogsråvara, till exempel sågverksindustri, massa- och pappersindustri och möbeltillverkare. Eftersom kriterieutvecklingen avser hållbarhetsfrågor är såväl miljöorganisationer som sociala organisationer också berörda och viktiga intressenter. Slut användarna, det vill säga människor som yrkesmässigt arbetar med offentlig upphandling är därtill en mycket viktig intressentgrupp. Kriterierna ska upplevas som relevanta och tillämpbara av denna grupp.

När kriteriearbetet inleddes 2007 bjöds representanter från skogsindustri, miljö rörelse och möbelindustri in att delta. Representanter för småskogsbruk och skogsindustri,

⁵⁵ Källa: SCB/Skogsindustrierna

⁵⁶ Nick Moore, timbertrends: UK Timber Industry Certification. Timber Trade Federation 2009.

MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	39 (69)
FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

möbelindustri, offentliga upphandlare, miljöorganisationer och sociala organisationer har deltagit i kriterieutvecklingsarbetet under både Steg 1 och Steg 2.

11 ERFARENHETER FRÅN ANDRA LÄNDER

Dryga dussinet länder i världen, varav nio inom EU, har för närvarande riktlinjer för upphandling av skogsråvara och skogsprodukter. Aktuella EU-länder är Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Nederländerna, Sverige, Storbritannien, Tyskland och Österrike. Finland, Sverige och Österrike införde sina riktlinjer under 2010. Exempel på länder utanför EU är Norge, Japan, Australien och Nya Zeeland. Tillämpning och omfattning framgår av nedanstående tabell (avser 2009). En fördjupad redovisning finns i bakgrundsdokumentet till Steg 1, kriterier för svensk skogsråvara⁵⁷.

Upphandlingspolicys i olika länder. Februari 2009

Land	Kravnivå	Godkända verifikat	Produktområden	Införande	Revidering
Belgien	Hållbara källor	FSC, PEFC eller liknande	Trä, inte papper	2005	Pågår
Danmark	Legala källor, hållbara förordas	FSC, PEFC eller liknande	Trä och papper, frivillig tillämpning	(2001) 2008	Revision genomförd beslut ej fattade
Frankrike	Legala och hållbara källor	Produkt- eller spårbarhetscertifikat, skogsbruksplan, miljömärke eller egendeclarationer	Trä och papper	2005	
Tyskland	Legala och hållbara källor	FSC, PEFC eller liknande	Trä	2007	2011
Japan	Legala källor, hållbara förordas	Produktcertifikat eller verifiering av spårbarhet, egendeclarationer	Trä och papper	2006	
Nederländerna	Legala källor, eller om möjligt hållbara	Legala: MTCC, FSC, PEFC, CSA, SFI. FSC, PEFC för Tyskland och Finland. Prövning av ytterligare verifikat pågår.	Trä och papper	2004	
Nya Zeeland	Legala källor, hållbara förordas	Certifiering, leverantörsdeklarationer, sdfs	Trä och papper	2000	
Norge	Förbud mot användning av tropiskt timmer	Konstruktionsvirke	n/a	2007	
Storbritannien	Legala källor, hållbara förordas.	Trä och papper	Legala: för närvaranden MTCC eller	2000	Certifieringssystemen granskas vartannat

⁵⁷ Miljö- och sociala kriterier i svensk offentlig upphandling av träbaserade produkter – förslag till definitioner och rekommendationer för tillämpning.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	40 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

	Legala och hållbara från april 2015		liknande, från april 2009-2015 endast FLEGT-licenser Hållbar: FSC, PEFC, CSA, SFI eller liknande. Poängbedömning		år.
--	-------------------------------------	--	--	--	-----

Källa: FERN 2009: Buying a sustainable future? Timber procurement policies in Europe and Japan.

Befintliga riktlinjer har både likheter och olikheter, det visar flera olika jämförande studier⁵⁸. En process för att åstadkomma harmonisering och vägledning har påbörjats inom EU. Arbetet leds av en särskild arbetsgrupp under EU:s Standing Forestry Committee. Arbetsgruppen konstaterar att avsaknaden av vedertagna och operativa definitioner av hållbart skogsbruk leder till att bedömningarna måste kunna situationsanpassas (göras från fall till fall)⁵⁹.

11.1 LEGALA KÄLLOR

Gemensam nämnare är krav på legalt ursprung, vilket är ett av de sju hållbarhetsteman som slagits fast av FN:s skogsforum. Ungefär samma krav tillämpas i Storbritannien, Danmark och Finland:

Legalt virke ska komma från skogsbruk som

- har legal ägande/nyttjanderätt,
- följer nationellt och lokalt gällande lagar och bestämmelser beträffande brukande, miljö, arbete och välfärd, hälsa och säkerhet samt andra parter nyttjanderätt
- betalar relevanta skatter och avgifter som är kopplade till brukandet
- följer CITES bestämmelser.

Nederländerna går något längre genom att också inkludera krav på att innehållet i relevanta internationella konventioner ska följas (utöver CITES till exempel Konventionen om biologisk mångfald, ILO:s kärnkonventioner, och Konventionen om mänskliga rättigheter)⁶⁰, oavsett om de undertecknats av landet där virket producerats.

Nederländernas specificerade krav på arbete, välfärd, hälsa och säkerhet som legalitetsaspekt blir också mer omfattande, genom hänvisningarna till ILO:s kärnkonventioner. Ytterligare legalitetskrav i Nederländerna är att användning av

⁵⁸ CPET 2008: Common Framework: Comparison of timber procurement policy criteria for forest standards, certification, accreditation, Chain of Custody and labelling;

FERN 2009: Buying a sustainable future? Timber procurement policies in Europe and Japan;

ITTA 2009: Developments and progress in timber procurement policies as tools to promote sustainable management of tropical forests, final report.

⁵⁹ Standing Forestry Committee Ad Hoc Working Group IV: Public procurement of wood and wood based products. Report to the Standing Forestry Committee. September 2010.

⁶⁰ TPAC 2008: Dutch Procurement Criteria for Timber.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	41 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

genetiskt modifierade organismer ska vara förbjuden och att skogsbruksenheten ska skyddas från illegalt nyttjande.

Vilka bevis på legalitet som godkänns i respektive land framgår av tabell 1. Finland, som inte finns med i tabellen, hänvisar till FSC och PEFC eller liknande.

11.2 HÅLLBARA KÄLLOR

Nedanstående tabell ger en översikt över hur några olika länder definierar begreppet hållbart skogsbruk. En mer detaljerad jämförelse finns bland annat i den jämförelse mellan Danmark, Storbritannien, Nederländerna och Belgien som CPET genomfört⁶¹.

Definition av begreppen illegalt, hållbart och återvunnet i några länder	
Belgien	The Official Circular states the criteria that must be fulfilled by certification systems to guarantee that timber is from legal and sustainable sources: Legal: 'the forest management [must] respect national laws and international conventions.' (Criterion 3) Sustainable: 'the forest management [must be] based on internationally accepted principles and criteria (amongst others the Helsinki criteria) which are adapted at the institutional and political level to the local situation' (Criterion 1)
Danmark	Legal: timber felled in accordance with all relevant laws and regulations in the producing country. The draft criteria set out standards for legality identical to those of UK Sustainable: the draft guidelines define sustainable forest management as 'consistent with the Forest Principles as set out by UNCED 1992' Standards for sustainable forest management should 'build on relevant broadly recognised international, regional or national guidelines, criteria and indicators defining sustainable forest management at the forest management unit level' Standards for sustainable forest management should ensure: 1. legal timber production (as above) 2. minimising harm to ecosystems 3. maintenance of forest productivity 4. maintenance of forest health and vitality 5. maintenance of biological diversity 6. maintenance of the extent of the forest resources 7. maintenance of socio-economic functions (uphold local peoples' rights and other social issues) Standards 1–5 are identical to the UK's Recycled: defined in the draft guidelines as: • pre-consumer recycled wood and wood fibre or industrial by-products but excluding sawmill co-products • post-consumer recycled wood and wood fibre • drift wood The recycled nature of the timber must be verified
Frankrike	The government does not commit to a particular definition and accepts third party definitions Guidance documents mention the 1993 Helsinki Interministerial Conference definition: 'Sustainable management means the stewardship and use of forests and forest lands in such a way, and at a rate that maintains their biodiversity, productivity, regeneration capacity, vitality and their potential to fulfil, now and in the future, relevant ecological, economic and social functions, at local, national, and global levels, and that does not cause damage to other ecosystems'
Tyskland	Germany accepts the FSC and PEFC definitions of sustainably (and legally) produced timber
Holland	Legal: the forest owner/manager must have legal rights to use the forest. The forest management organisation and contractors must comply with local and national laws on forest management, environment, labour & welfare, health & safety and other parties' tenure and use rights. All relevant royalties and taxes must be paid and CITES must be complied with A 'sustainable source' refers to forest management that must minimise harm to ecosystems, maintain forest productivity, ensure forest ecosystem health and vitality and maintain biodiversity. The details of the interpretation must be decided based on balanced participation of social, environmental

⁶¹ CPET 2008: Common Framework: Comparison of timber procurement policy criteria for forest standards, certification, accreditation, Chain of Custody and labelling

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	42 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

	and economic interests Recycled timber is recovered wood that has been in previous use but no longer used for the purpose of the tree which originally felled: <ul style="list-style-type: none"> • pre-consumer wood and wood fibre • post-consumer wood and wood fibre • driftwood In order to meet the UK Government's criteria for sustainable timber, the material must be (a) 'recycled timber' or (b) timber from a 'sustainable source' (as described above); or (c) a combination of (a) and (b) The recycled nature of timber must be proved through documentation and independent verification, similar to the proof for legal and sustainable
Japan	Legal: 'harvested in a legal manner consistent with procedures in the forest laws of timber producing countries and areas' 'Illegal logging' means among other things: <ul style="list-style-type: none"> • logging without legitimate permission • logging in prohibited areas • logging prohibited timber species' Sustainable: 'harvested under sustainable management'

Källa: FERN 2009: Buying a sustainable future? Timber procurement policies in Europe and Japan.

11.2.1 DANMARK OCH FINLAND

Vad gäller Danmark avser jämförelserna ett kriterieutkast från 2007. Det har aldrig antagits. Den danska policyn innehåller för närvarande inga färdigformulerade kriterier för hållbart skogsbruk. I policyn görs upphandlare uppmärksamma på möjligheten att ställa sådana krav och att FSC- och PEFC-certifiering är bra verktyg för att dokumentera att fibern kommer från hållbart skogsbruk. Praktiska exempel på kravformuleringar redovisas för några olika produktgrupper.⁶² När det gäller definition av vad ett hållbart skogsbruk är hänvisar Danmark till FAO:s sju teman⁶³, och hänvisar till ett skogsbruk som bedrivs i överensstämmelse med kraven på ett ansvarsfullt och hållbart skogsbruk enligt antingen FSC:s eller PEFC:s regler för att erhålla skogsbrukscertifikat i relevant land eller region.

Finlands nya policy har ungefär samma konstruktion⁶⁴. Även Frankrike, Tyskland och Belgien arbetar med snarlika utgångspunkter.

11.2.2 FRANKRIKE

En policy⁶⁵ med målet att vid större offentliga upphandlingar ställa krav på att trävaror kommer från legala eller oberoende verifierade hållbara källor lanserades i december 2008. Policyn är obligatorisk för statliga myndigheter, men lokala myndigheter uppmuntras också att använda sig av den. Riktlinjerna omfattar både trä och pappersprodukter. Tillämpningen ska ske successivt, och målet är att alla offentligt upphandlade trä- och pappersvaror ska härröra från legala och hållbara källor år 2010. Liksom i Tyskland förlitar man sig på externa system och oberoende tredjepartsbedömningar för att definiera och verifiera legalitet och hållbarhet. Man accepterar både certifieringssystem och en rad andra former av bevis, till exempel

⁶² www.skovognatur.dk/skov/

⁶³ www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Skov/Miljoet/Baeredygtigt/

⁶⁴ Arbets- och näringsministeriet; Strategiska programmet för skogsbranschen; Finlands nationella politik för offentlig upphandling av träbaserade produkter 2010-06-17.

⁶⁵ www.fonction-publique.gouv.fr/IMG/20081203_Circulaire_5351_SG.pdf

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	43 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

leverantörslicenser, granskade leverantörsdeklarationer, dokumenterade uppförandekoder och tulldeklarationer. Någon utvärdering av dessa bevis i statlig regi äger inte rum.

11.2.3 TYSKLAND

De tyska federala myndigheterna ålades att bara upphandla legalt och hållbart producerat trämaterial (pappersprodukter är undantagna) i januari 2007. För verifiering hänvisas till FSC- och PEFC-certifikat eller annan jämförbar dokumentation som visar att man uppfyller kriterierna i ursprungslandets nationella FSC eller PEFC standard⁶⁶. I Tyskland faller det på anbudsgivaren att begära och bekosta att myndigheterna utvärderar annan dokumentation jämförbar med certifiering. Policyn gäller till 2011.

11.2.4 STORBRIANNIEN OCH NEDERLÄNDERNA

Storbritannien och Nederländerna har formulerat egna principer och kriterier för att definiera vad ett hållbart skogsbruk innebär. Dessa länder har särskilda specialistfunktioner som informerar och ger råd om hur offentliga upphandlare och deras leverantörer kan möta upphandlingskraven i praktiken.

Det gör det möjligt för dessa länder att ställa mer specifika och detaljerade krav på skogsråvaran. Expertorganisationerna arbetar fortlöpande med att utvärdera dokument som används för att styrka legalitet och hållbarhet. Dels genom att regelbundet utvärdera olika certifieringssystem och dels genom att tillhandhålla systematik för hur andra typer av verifikat ska bedömas. I bägge länderna tillämpas en tregradig skala för att mäta hur olika certifieringssystem eller andra verifikat uppfyller varje kriterium: 0 = inte uppfyllt, 1 = delvis uppfyllt och 2 = helt uppfyllt. I allmänhet räcker det att delvis uppfylla kriterierna för att få godkänt, förutsatt att man också uppnår en viss total minimipoäng.

Storbritanniens expertorganisation heter CPET (Central Point of Expertise for Timber Procurement) och finansieras av Departementet för miljö, föda och landsbygdsfrågor (DEFRA). Den nederländska motsvarigheten är TPAC (Timber Procurement Assessment Committee), en kommitté som ingår i Stichting Eco (SMK) vars uppgift är att förvalta och utveckla kriterier för holländska miljömärken. Den verksamheten finansieras av Departementet för ekonomi, jordbruk och innovation (EZ) och Departementet för infrastruktur och miljö (VROM)⁶⁷.

Nederländernas upphandlingskriterier⁶⁸ från juni 2008 är ganska lika de brittiska, även om legalitet och hållbarhet bildar en enhet snarare än två skilda nivåer. Åtskilliga holländska krav är också skarpere och mera specifikt formulerade. Där Storbritannien relaterar till ursprungslandets lagstiftning, har Nederländerna ofta absoluta, internationellt applicerbara krav.

⁶⁶ www.bmelv.de/cln_102/SharedDocs/Rechtsgrundlagen/EN/H/HolzbeschaffungErlass.html

⁶⁷ www.smk.nl/

⁶⁸ www.tpac.smk.nl/webadmin/files/pdf/Procurement_Criteria_June_2008.pdf

	MILJÖSTYVRINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	44 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

11.2.5 FÖRSLAG TILL EU-HARMONISERING

Arbetsgruppen under EU:s Standing Forestry Committee som analyserat befintliga upphandlingspolicys inom EU föreslår ett fortsatt arbete med att ta fram EU-gemensamma hållbarhetskriterier för skogsbruk. Detta med utgångspunkt från de PAN-europeiska kriterierna.

12 SVENSKA UTGÅNGSPUNKTER

12.1 LEGALA OCH ACCEPTABLA KÄLLOR

Utgångspunkterna för arbetet som resulterade i beslut om baskriterier för skogsråvara, "Generella kriterier för skogsråvara från legala och icke kontroversiella källor (version 1.9 2010-11-23)" redovisas i "Miljö- och sociala kriterier i svensk offentlig upphandling av träbaserade produkter – förslag till definitioner och rekommendationer för tillämpning", sammanställd av Anders Lindhe.

Kriterierna för legalt råvaruursprung innehåller ungefär samma begreppsuppsättning som i övriga Europeiska länder:

Tråråvaran ska härröra från källor som

- har legal ägande/nyttjanderätt,
- följer nationellt och lokalt gällande lagar och bestämmelser beträffande brukande, miljö, arbete och välfärd, hälsa och säkerhet samt andra parter nyttjanderätt
- betalar relevanta skatter och avgifter som är kopplade till brukandet
- följer CITES bestämmelser.

I baskraven ingår även kriterier vars syfte är att utesluta råvara från kontroversiella källor. Bakgrundsdokumentet redovisar följande utgångspunkter:

Tråråvaran ska härröra från källor där

- höga bevarandevärden inte hotas. (För definition av höga bevarandevärden hänvisas till HCV Network charter)
- naturliga ekosystem inte omvandlats till plantager
- lämpliga mekanismer för dialog och tvistelösning med lokala intressenter tillämpas, och där det säkerställs att lokala, lagliga eller traditionella rättigheter inte åsidosätts utan på förhand givet fritt och upplyst samtycke och adekvat kompensation

Den svenska definitionen av vad som är acceptabla källor ansluter delvis till Nederländernas utvidgade legalitetskrav (att ILO:s kärnkonventioner, Konventionen om mänskliga rättigheter och Konventionen om biologisk mångfald ska följas, oavsett om de undertecknats av landet där virket produceras. Nederländerna har dock inte med kravet att råvaran inte får komma från naturliga ekosystem som omvandlats till plantager.) I övriga europeiska länder återfinns alla eller delar av dessa krav under kriterierna för råvara från hållbara källor

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	45 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Nederländernas hänvisning till Konventionen om biologisk mångfald är ett alternativt sätt att definiera vad som är höga bevarande värden. Enligt konventionens artikel 7-10 ska deltagande länder i möjligaste mån och rimlig utsträckning skydda, bevara eller utveckla nedanstående typer av områden av betydelse för den biologiska mångfalden:

1. Ekosystem och livsmiljöer som

- innehåller stor mångfald,
- innehåller ett stort antal endemiska eller hotade arter eller är orörda
- har betydelse för migrerande arter,
- innehåller arter som är av social, ekonomisk, kulturell eller vetenskaplig betydelse,
- är representativa, unika eller av betydelse för väsentliga evolutionära eller biologiska processer

2. Arter och miljöer som är

- hotade
- innehåller vilda släktingar till domesticerade eller odlade arter
- har social, vetenskaplig eller kulturell betydelse
- har betydelse för forskning om bevarande eller ett hållbart nyttjande bruk av biologisk mångfald; t ex indikatorarter.
- innehåller genetiska resurser som har social, vetenskaplig eller ekonomisk betydelse

Uppräkningen kan jämföras med definitionen av områden med höga bevarandevärden enligt HCV Network Charter⁶⁹ (se nedan). Särskiljande är att HCV Network Charter även inkluderar områden som har viktiga skyddsfunktioner, områden som har avgörande betydelse för att tillgodose lokalsamhällets grundläggande behov eller lokalsamhällets traditionella, kulturella egenart.

HCV 1: Områden med globalt, regionalt eller nationellt betydelsefulla koncentrationer av biologisk mångfald (t.ex. endemiska arter, utrotningshotade arter, refugier),

HCV 2: Stora skogar på landskapsnivå där livskraftiga populationer av de flesta eller alla naturligt existerande arter förekommer i naturlig utbredning och mängd,

HCV 3: Områden med sällsynta, hotade eller utrotningshotade ekosystem,

HCV 4: Områden som upprätthåller grundläggande naturgivna funktioner i kritiska situationer (t.ex. skydd för avrinningsområden, erosionskontroll),

HCV 5: Områden som är av avgörande betydelse för att tillgodose lokalsamhällets grundläggande behov (t ex försörjning, hälsa),

HCV 6: Områden som är av avgörande betydelse för att tillgodose lokalsamhällets traditionella kulturella egenart (områden av kulturell, ekologisk, ekonomisk eller religiös betydelse som fastställts i samverkan med sådana lokalsamhällen).

---

⁶⁹ www.hcvnetwork.org/

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	46 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

12.2 HÅLLBARA OCH ANSVARFULLA KÄLLOR

På samfundsnivå saknas i dagsläget vedertagna och operativa definitioner av vad som är ett hållbart skogsbruk (se kap 4). Några olika definitioner har tagits fram i de frivilliga skogscertifieringssystem som finns på global, regional och nationell nivå, till exempel FSC, PEFC med flera.

Storbritannien och Nederländerna har skapat egna definitioner. Bägge länderna har tillgång till expertfunktioner som arbetar med kriterieutveckling, utvärdering och rådgivning. Expertfunktionerna gör bland annat utvärderingar av befintliga certifieringssystem, i förhållande till de egna hållbarhetsdefinitionerna. Detta för att ge upphandlande enheter vägledning om vad som kan användas som bevis för att träinnehållet i levererade produkter lever upp till ställda krav. Som regel använder sig leverantörer av certifikat som bevis, detta enligt uppgifter från CPET.

Danmark, Finland, Tyskland m fl har avstått från att göra egna, operativa definitioner av hållbarhetsbegreppet. I stället hänvisas till FSC, PEFC eller liknande. Dessa standarder fungerar då som bevis på att levererad produkt uppfyller kraven (skogsbruksstandard i kombination med rutiner eller standarder som säkrar att produktens träinnehåll är spårbart).

EU-rätten föreskriver att det även måste finnas möjlighet att tillhandahålla alternativa bevis. I dessa fall kommer de standarder man hänvisar till att fungera som ramverk vid en utvärdering av de alternativa bevisen.

12.3 EXPERTGRUPPENS ÖVERVÄGANDEN

Miljöstyrningsrådets expertgrupp som arbetat med att utveckla kriterier för hållbar skogsråvara valde att inte starta en egen kriterieutvecklingsprocess. Detta bedömdes vara alltför tids- och resurskrävande. Guppen ansåg att FAO:s sju principer ger en utgångspunkt som kan kompletteras med hänvisning till definitioner som görs i befintliga skogscertifieringssystem, alternativt med utgångspunkt från den brittiska hållbarhetsdefinitionen.

Följande aspekter påverkade ställningstagandet:

- FAO:s sju principer utgör grunden för reglerna i flera av skogscertifieringssystemen.
- Arbetet med att förtydliga innehåll och tolkning av upphandlingskrav som rör hållbart producerad skogsråvara har pågått längst och drivs längst i Storbritannien. Svenska krav och definitioner som ansluter till den brittiska modellen gör det möjligt att omsätta stora delar av detta arbete till svenska förhållanden. Det kan vara ett kostnadseffektivt angreppssätt som också skapar beredskap för ett framtida harmoniseringsarbete inom EU, även om det samtidigt innebär att möjligheten att sätta en egen profil på hållbarhetskraven, anpassad till nationella förhållanden, går förlorad.

De brittiska hållbarhetskriterierna, i svensk översättning som diskuterats av gruppen redovisas i bilaga 2.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	47 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Vid uppföljande diskussioner om möjligheterna att bevisa att en levererad vara uppfyller hållbarhetskraven fann expertgruppen att det kan bli svårt för en enskild upphandlare att klara utvärderingen av andra bevisformer än märkning/certifiering. Gruppen fann även att bedömningen av bevis för befintliga kriterier – för skogsråvara med legalt och acceptabelt – kan kräva stöd från en expertfunktion, framförallt vad gäller andra bevisformer.

Expertgruppen uppfattning är att en svensk expertfunktion som löpande ger stöd i upphandlingar där krav ställs på träråvarans ursprung, snarast behöver inrättas. Gruppens uppfattning är att även arbetet med att utveckla kriterier för hållbar skogsråvara kan aktualiseras om en sådan funktion kommer till stånd. De brittiska kriterierna kan vara en lämplig utgångspunkt för ett eventuellt fortsatt arbete med vidareutvecklade kriterier.

12.3.1 ÖVRIGT

Implementeringen av den EU-lag som ska förhindra att illegalt virke placeras på EU-marknaden (L295/23, med ikraftträdande 2013-03-03) förutsätter att alla medlemsländer inrättar en expertmyndighet/expertfunktion med ansvar för att övervaka så att lagen följs. Denna expertfunktion skulle även kunna ha en rådgivande funktion för upphandlingar som rör skogsråvara.

Nuvarande svenska konstruktionen, med baskrav som både gäller legalt och acceptabelt ursprung, gör det inte möjligt att rakt av tillämpa de utvärderingar och kravspecifikationer som gjorts av den brittiska expertorganisationen CPET. Gällande skogsbruks- och spårbarhetsstandard enligt PEFC klarar inte i alla avseenden de svenska kraven på acceptabelt ursprung. Storbritannien godtar däremot både FSC och PEFC-märkning som bevis för både legalt och hållbart ursprung. Ett skäl är att de brittiska utvärderingarna görs genom poängsättning. Alla villkor måste inte uppfyllas, men en viss minimipoäng måste uppnås inom varje område.

Expertgruppen har under Steg 2 även haft i uppdrag att diskutera kriterier för användning av genetisk modifierade trädslag. Gruppens beslut blev att inte ta fram specifika kriterier utan i stället hänvisa till Konventionen om biologisk mångfald som uppmanar undertecknande nationer att tillämpa försiktighetsprincipen när det gäller GMO.

12.4 FÖRSLAG TILL INTEGRERING I ANDRA KRITERIEDOKUMENT

Kriterierna för skogsråvara kan lämpligen integreras i de av MSR:s kriteriedokument som rör produkter med innehåll av träråvara. Expertgruppen lämnar följande rekommendationer för integrering:

Kriterierna för skogsråvara bör tillämpas när trä är en väsentlig eller karaktäristisk del av produkten eller om träfiberinnehållet är högre än 10 viktsprocent.

Gruppen förordar att skogskriterierna integreras i MSR:s kriteriedokument för Byggtreprenader, Elektricitet, Livsmedelsförpackningar, Möbler och Pappersprodukter, men inte i kriterierna för biodrivmedel eftersom det inom detta område redan finns särskilda hållbarhetskriterier.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	48 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

13 ANALYS AV STANDARDER OCH MILJÖMÄRKEN

13.1 CERTIFIERINGSSYSTEM FÖR SKOGSRÅVARA

Det finns ett antal skogscertifieringssystem som innehåller regler för och därför ger information om hur skogsråvaran producerats. Reglerna kan variera, men systemen innehåller samma komponenter;

- en skogsbruksstandard som beskriver vilka regler skogsbruket ska följa
- en spårbarhetsstandard som beskriver hur råvaran ska hanteras i försörjningskedjan från skog till slutprodukt, för att det ska gå att garantera att en certifierad produkt verkligen innehåller råvara från ett certifierat skogsbruk.
- certifiering som innebär en oberoende kontroll av att skogsbruket följer standardreglerna
- ackreditering som är en oberoende prövning av den certifierande organisationens förmåga att tillhandahålla ett tillförlitligt certifieringsresultat

13.1.1 SKOGSBRUKSSTANDARDER

Två av skogscertifieringssystemen för hållbart och ansvarsfullt skogsbruk har internationell räckvidd; Forest Stewardship Council, FSC, och Program for the Endorsement of Forest Certification Schemes, PEFC.

FSC:s certifieringssystem bygger på en uppsättning globalt giltiga principer och kriterier. Certifiering kan ske enligt dessa generella principer och kriterier, eller enligt nationellt eller regionalt utvecklade skogsbruksstandarder enligt FSC.

Standardutvecklingsprocessen måste ske enligt FSC:s internationella regelverk, och nationella eller regionala standarder måste täcka tillämpbara delar av de generella principerna och kriterierna. Alla nya eller reviderade nationella och regionala standarder måste granskas och godkännas av Internationella FSC för att bli giltiga.

PEFC har också en internationell standard för hållbart skogsbruk. Den innehåller en beskrivning av de allmänna krav som ställs på en standard enligt PEFC och globala kriterier för hållbart skogsbruk. Även inom PEFC utvecklas nationella och regionala standarder med utgångspunkt från den internationella standardens uppsättning av regler och kriterier. Nya och reviderade standarder ska godkännas av Internationella PEFC för att bli giltiga.

I dagsläget innehåller både PEFC och FSC regler som motsvarar de svenska upphandlingsreglerna för legalt ursprung. PEFC saknar däremot ett antal krav för att klara de svenska upphandlingsreglerna för acceptabelt ursprung. Samma förhållande gäller för några av de nationella/regionala certifieringssystem som är associerade med PEFC.

En analys som visar vilka av reglerna som uppfylls redovisas i bilaga 1. Där redovisas även en utvärdering av skogsbruksstandarder som endast syftar till att verifiera att skogsråvaran har ett legalt ursprung. Exempel på sådana tredjepartscertifierade standarder är SGS Timber Legality & Traceability Verification (TLTV), SmartWod

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	49 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Verification of Legal Complicance, (VLC) samt Smartwood Verification of Legal Origin (VLO). Dessa standarder är utformade för att ansluta till EU:s FLEGT-initiativ och omfattar i huvudsak legalitetskraven i de svenska upphandlingskriterierna, baskrav B1.

SGS TLTV innehåller både en skogsbruksstandard och en spårbarhetsstandard. Produkter som är certifierade i systemet kan märkas. SmartWoods VLO är avsedd som ett första av flera steg på vägen mot full certifiering och täcker inte alla aspekter i de svenska upphandlingskraven på legalitet. I kombination med VLC blir det möjligt att spåra råvarans ursprung och göra en riskvärdering.

Dessa sammanställningar har gjorts av Anders Lindhe⁷⁰ under arbetet med skogskriterier för legalt och acceptabelt ursprung.

En ny internationell skogsbruksstandard enligt PEFC trädde i kraft den 5 maj 2011 (publicerad 2010-11-26). I denna standard har regler som i princip motsvarar de svenska upphandlingskraven för acceptabel råvara tillkommit. För tidtabell när den internationella standarden ska vara implementerad i nationella standarder, se PEFC:s internationella hemsida: www.pefc.org/standards/technical-documentation/pefc-internation

I bilaga 2 redovisas en tabell med utvärdering av FSC:s globala principer och kriterier för skogsbruk, respektive PEFC:s nya internationella skogsbruksstandard för skogsbruk i förhållande till kraven på råvara från legala och acceptabla källor enligt de svenska upphandlingskriterierna, samt kompletterande brittiska kriterier för hållbart ursprung

Tabell med utvärdering av FSC:s globala principer och kriterier för skogsbruk, respektive PEFC:s nya internationella skogsbruksstandard. Sifferbeteckningarna ansluter till relevanta kriteriebeteckningar.

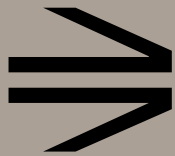
1-5 Legalt ursprung + 6-9 Från icke kontroversiella källor + 10-15 Från hållbara källor

Krav	FSC ⁷¹		PEFC ⁷²	
1. Har laglig bruksrätt	ja	2.1	ja	5.7.1
2. Betalar skatter och avgifter	ja	1.2	ja	5.7.1
3a. Följer nationella/lokala lagar och bestämmelser för skogsskötsel;	ja	1.1	ja	5.7.1
3b. Följer nationella/lokala lagar och bestämmelser för miljö	ja	1.1	ja	5.7.1
3c. Följer nationella/lokala lagar och bestämmelser för arbete och välfärd	ja	1.1	ja	5.7.1

⁷⁰ Lindhe, Anders: Miljö- och sociala kriterier i svensk offentlig upphandling av träbaserade produkter – förslag till definitioner och rekommendationer för tillämpning

⁷¹ FSC Principles and Criteria for Forest Stewardship, FSC-STD-01-001 (version 4-0) (2002). [www.fsc.org/standards.html//FSC STD 01 001 V4 0 EN FSC Principles and Criteria.pdf](http://www.fsc.org/standards.html//FSC%20STD%2001%20001%20V4%200%20EN%20FSC%20Principles%20and%20Criteria.pdf)

⁷² PEFC International Standard, Sustainable Forest Management – Requirements, PEFC ST 1003:2010, www.pefc.org/standards/technical-documentation/pefc-international-standards-2010/item/672

MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	50 (69)
FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Krav	FSC⁷¹		PEFC⁷²	
3d. Följer nationella/lokala lagar och bestämmelser för hälsa och säkerhet	ja	1.1; 4.2	ja	5.7.1
3e. Följer nationella/lokala lagar och bestämmelser för andra parterers nyttjanderätt	ja	1.1; 2.2; 3.1	ja	5.7.1
4. Uppfyller ILO:s kärnkonventioner	ja	FSC-POL-30-401 (2002) EN; 4.3	ja	5.6.13
5. Uppfyller bestämmelserna i CITES	ja	1.3	ja	5.4.3
6. Har rutiner för lokal dialog och tvistelösning	ja	2.3; 3.3; 4.4; 4.5	ja	5.6.4, 5.6.10
7. På förhand givet, fritt och upplyst samtycke, samt kompensation om traditionella rättigheter åsidosätts	ja	2.2; 3.1; 3.2; 3.4; 4.5	ja	5.6.4
8. Regler som förhindrar avverkning i områden med höga bevarandevärden (HCV)	ja	3.3; 9.1-4	ja	5.4.2, 5.5.1, 5.5.2, 5.6.2, 5.6.6
9. Regler som förhindrar att skogsmark/naturskogar omförs till annan markanvändning	Ja	6.10; 10.9	ja	5.1.11
10. Standarden innehåller specifika hållbarhetskrav som kan omsättas på brukningsnivå	Ja	P7, P8	ja	4.1, 6.8
11. Kraven är prestationsbaserade och mätbara	Ja	P7, P8	ja	4.1
12. Standarden innehåller specifika aktsamhetskrav vad gäller mark, vatten, biologisk mångfald, skogens skyddsfunktioner, skogens produktionsfunktioner, skogens hälsa och vitalitet	ja	P5, P6, P9	ja	C1 (5.1), C2 (5.2), C3 (5.3), C4 (5.4), C5 (5.5)
13. Standarden innehåller krav på dokumentation, planering och uppföljning	ja	P7, P8	ja	4.1, C1 (5.1), 5.2.1-4, 5.4.2
14. Relevanta processkrav på standardutvecklingsprocessen	Ja	FSC-STD-60-006 (Version 1-2) EN	ja	PEFC ST 1001:2010

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	51 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Krav	FSC ⁷¹		PEFC ⁷²	
15. Standarden innehåller sociala krav;	Ja	P1, P2, P3	Ja	C6 (5..6)
a) respekt för juridisk besittningsrätt, sedvanerätt och traditionell nyttjanderätt. Anspråken identifieras och dokumenteras;	Ja	1.1, 1.3, 2.1, .2.2, 3.1, 3.2,	Ja	5.6.1, 5.6.3
b) mekanismer för att lösa klagomål och tvister som rör besittningsrätt, nyttjanderätt, skogsskötsel och arbetsförhållande,		2.3, 3.3, 4.4, 4.5	delv	5.6.4, 5.6.10 (mekanismer för att hantera klagomål och tvister som rör arbetsförhållanden saknas)
c) Åtgärder som garanterar grundläggande arbetsrätt, hälsa och säkerhet för de som arbetar i skogen,		4.2, 4.3	Ja	5.6.11, 5.6.12, 5.6.13

13.1.2 SPÅRBARHETSSTANDARDER

Både FSC och PEFC har särskilda certifieringssystem för spårbarhet, i form av Chain of Custody standarder. För att en vara ska få bära FSC:s eller PEFC:s varumärken måste alla led i kedjan fram till slutkonsument vara spårbarhetscertifierade enligt respektive organisations spårbarhetsstandard. Det måste alltså finnas en kontrollpunkt vid varje länk där virket/produkten flyttas mellan anläggningar eller byter ägare.

Många företag tillverkar både certifierade och ocertifierade produkter. Grundprincipen i spårbarhetscertifieringen är att företagen måste hålla hanteringen av certifierat material fysiskt åtskild från annat material, så att det inte finns risk för sammanblandning.

Det finns situationer då detta blir svårt och kostsamt. Både FSC och PEFC har därför alternativa system, där man utgår från de volymer av certifierad råvara som levereras till en fabrik/anläggning. Samma mängd produkter (i lämplig måttenhet), minus det spill som uppstår i tillverkningen, får märkas och levereras som certifierat. FSC och PEFC använder tilläggsbeteckningen mixed för märkning av dessa produkter.

Praktiskt innebär det att det inte är säkert att den aktuella produkten verkligen innehåller certifierad råvara, även om den mängd certifierad råvara som krävs för att göra produkten både fysiskt och faktiskt har använts i fabriken.

För att märkningen ska uppfattas som trovärdig har både FSC och PEFC tilläggskrav. Ocifierad fiber får inte komma från kontroversiella källor, och kraven är relaterat till risk. Riskbedömningen görs i FSC-systemet enligt standarden Controlled Wood och i PEFC-systemet enligt PEFC Due Diligence System.

Många certifierade sågverk och fabriker som tillverkar pappersmassa och papper använder sig av volymbalanssystemen.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	52 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

13.2 MILJÖMÄRKNINGSSYSTEM MED KRITERIER FÖR RÅVARUURSPRUNG

13.2.1 EU:S ECOLABEL

har råvarukriterier för golvbeläggningar (trä, kork och bambu), trämöbler som till minst 90 procent består av massivt trä eller träbaserat material, och för träfiberinnehållet i tryck- och kopieringspapper.

Allt ingående nytt trämaterial ska vara spårbart och komma från lagliga källor. Det får inte komma från skyddade områden eller områden med höga bevarandevärden. Detta kan bedömas som likvärdigt med upphandlingskraven på legalt och till viss del acceptabelt ursprung för ingående träråvara.

En specificerad procentandel ska komma från hållbara källor, där hållbarhetsbegreppet definieras med utgångspunkt från de PAN-europeiska kriterierna.

Märkta produkter som uppfyller kraven på legalt och i viss mån acceptabelt ursprung (2011-02-15):

- Golvbeläggningar av kork, bambu och trä
- Trämöbler
- Kopieringspapper

Produkter som uppfyller kraven på hållbart ursprung (2011-02-15):

- Kopieringspapper (alla ny skogsfiber ska ha hållbart ursprung)

För övriga produkter gäller endast krav på en viss andel hållbart producerad träråvara. Kraven på andel hållbar skogsråvara höjs successivt, vid fastställda tidpunkter.

Uppdaterad information kan hämtas på ec.europa.eu/environment/ecolabel/

Svanen

Svanen ställer i alla sina kriteriedokument krav på att innehavare av en miljömärkningslicens ansvarar för att miljömärkta produkter och tillverkningen av dem uppfyller alla gällande bestämmelser om arbetsmiljö, lagstiftning och koncessioner i respektive tillverkningsland. Detta kan bedömas som likvärdigt med upphandlingskraven på legalitet när det gäller träråvarans ursprung.

Svanen har därutöver särskilda råvarukriterier för fiberinnehållet i byggskivor, fönster och ytterdörrar, golvbeläggningar, småhus, flerbostadshus och förskolebyggnader, leksaker, möbler och inredning, utemöbler och lekredskap, pellets, hållbart/beständigt trä, tryck- och kopieringspapper, kuvert och mjukpapper.

För dessa produkter gäller att all ny träråvara ska vara spårbar så att det kan säkerställas att råvaran inte kommer från skogsmiljöer med höga biologiska eller sociala värden. Detta krav kan bedömas som likvärdigt med upphandlingskraven på acceptabelt ursprung.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	53 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

För flera av dessa produktområden finns det även krav på certifierat ursprung, där certifieringen ska göras av tredje part enligt en gällande skogsbruksstandard. Kraven som ställs på certifieringssystemen motsvarar de krav som ställs på hållbarhetscertifiering/definitionen av hållbart skogsbruk i de svenska upphandlingskriterierna; godkända certifieringssystem ska vara öppna, ha bred nationell eller internationell trovärdighet och ska kunna verifiera att kraven i skogsbruksstandarden är uppfyllda.

Kravet på certifiering gäller som regel för en viss procentandel av träråvara; 30–70 %. Höjda nivåer är att vänta i takt med att kriterierna för produkter med träråvara revideras. För vissa produkter mixas andelskraven med krav på viss andel återanvänd träfiber.

Produkter som 2011-02-15 uppfyller kraven på legalt och icke kontroversiellt ursprung:

- Beständigt virke
- Byggnader av trä (småhus, flerbostadshus och förskolebyggnader)
- Byggskivor (t o m 2012)
- Fönster och dörrar (t o m 2012)
- Golv av trä eller bambu (t o m 2013)
- Kopierings- och tryckpapper (remissbehandling av basmodul med råvarukrav pågår)
- Mjukpapper (remissbehandling av basmodul med råvarukrav pågår)
- Papperskuvert (remissbehandling av basmodul med råvarukrav pågår)
- Träleksaker (t o m 2012)
- Möbler och inredningar av trä (remissbehandling av nya kriterier pågår)
- Pellets (t o m 2012)v
- Utemöbler och lekredskap ((t o m 2012, nya kriterier har remissbehandlats)

Produkter som uppfyller kraven på hållbart ursprung (2011-02-15):

Inga produkter uppfyller kravet på att all ny träråvara ska komma från certifierat hållbart skogsbruk. Följande procentsatser gäller för närvarande i några av produktgrupperna:

1. Beständigt virke – 70 %
2. Byggnader – 50–100% gäller för ingående trädetaljer)
3. Byggskivor – 30 % (Siffran kan justeras uppåt eller nedåt beroende på andel avfallsvirke/returfiber)
4. Fönster och dörrar – 70 %
5. Golv (med ett träinnehåll som överskrider 10 procent) – 30 %
6. Möbler och inredningsdetaljer av trä (med mer än 10 viktprocent trävirke) – 30 % (träskivor), 70 % (massivt trä)

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	54 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

7. Pappersprodukter (se ovan) – 20 % (Siffran kan justeras nedåt om andelen returpapper och återvunnen fiber överskrider 75 procent)
8. Pellets – 70 %
9. Utemöbler och lekredskap (med (med mer än 10 viktprocent träinnehåll) – 30-70 % (Den högre procentandelen gäller innehållet av massivt trä.)

Uppdaterad information kan hämtas på www.svanen.se/Foretag/Kriterier/

Blå ängelen (Blauer Engel, Tyskland)

Tyskland har ett välkänt miljömärkningssystem, den Blå ängeln (Blaur Engel). Märket återfinns på över tiotusen produkter i ett åttiotal produktkategorier. Kriterierna kräver att träråvara har sitt ursprung i certifierad skog som sköts i ekonomiskt bärkraftiga, miljömässigt lämpliga och socialt fördelaktiga former. Råvaran får inte härröra från illegal avverkning eller handel, eller från skogar som behöver skyddas av ekologiska och/eller sociala skäl. Leverantören verifierar att kraven är uppfyllda med hjälp av FSC-certifiering, men PEFC certifikat från länder som deltar i det europeiska ekonomiska samarbetet betraktas som likvärda. Träråvaran i produkter märkta med Blå Ängelen bedöms uppfylla såväl kraven på legalt och acceptabelt ursprung som kraven på hållbart ursprung.

Mer information om Blå ängelen kan hämtas på www.blauer-engel.de/en/

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	55 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

14 TIDIGARE GJORDA STUDIER

I samband med utveckling av kriterier för skogsråvara, Steg 1 (legala och acceptabla källor), genomfördes studien *Miljö- och sociala kriterier i svensk offentlig upphandling av träbaserade produkter – förslag till definitioner och rekommendationer för tillämpning* av Anders Lindhe på uppdrag av MSR. Delar av studien har integrerats i denna förstudie.

15 REFERENSER

RAPPORTER

Arter och naturtyper i habitatdirektivet – tillståndet i Sverige 2007. Artdatabanken SLU 2007.

Barry Tomkins, GreenTree Forestry Services: Use of Agricultural Chemicals in Plantation Forestry, Central Victorian Farm Plantation, Occasional Paper, 01/09

Bergman, Mats: Offentlig upphandling och offentliga inköp. Omfattning och sammansättning. Södertörns högskola 2008.

Buying a sustainable future? Timber procurement policies in Europe and Japan. FERN 2009.

Buying a sustainable future? Timber procurement policies in Europe and Japan. FERN 2009.

Common Framework: Comparison of timber procurement policy criteria for forest standards, certification, accreditation, Chain of Custody and labelling. CPET 2008.

Developments and progress in timber procurement policies as tools to promote sustainable management of tropical forests, final report. ITTA 2009.

Dutch Procurement Criteria for Timber. TPAC 2008.

En faktasamling 2009. Skogsindustrierna.

Evaluering af vejledning om offentligt indkøb af tropisk træ. Delprojekt A. Brugerundersøgelse. Miljøministeriet 2006.

FSC Principles and Criteria for Forest Stewardship, FSC-STD-01-001 (version 4-0) (2002).

Global Biodiversity Outlook 3. Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2010

Global Forest Resources Assessment 2010. FAO.

Global planted forests thematic study. Planted forests and trees, working paper FP38E. FAO 2006

Global review of forest pests and diseases, FAO Forest Paper 156, FAO 2005

Hållbart nyttjande av skog. Meddelande 5, 2007. Skogsstyrelsen

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	56 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Illegal Logging and Global Wood Markets: The Competitive Impacts on the U.S. Wood Products Industry, 2004. Seneca Creek Associates, LCC, and Wood Resources International, LCC.

Lawson, Sam, Mac Faul, Larry: Illegal logging and Related Trade Indicators of Global Response, July 2010. Chatham House (The Royal Institute of International Affairs).

Improved Pan-European Indicators for Sustainable Forest Management, 2002. MCPFE Expert level International Meeting 7-8 October 2002.

Internationell skogspolicy, en översikt. Kungliga skogs- och lantbruksakademiens Tidskrift Nr 5 2010

IPCC, 2007

Lindhe, Anders: Miljö- och sociala kriterier i svensk offentlig upphandling av träbaserade produkter – förslag till definitioner och rekommendationer för tillämpning. MSR 2010.

Miljömålen. Svensk konsumtion och global miljöpåverkan. Miljömålsrådets uppföljning av Sveriges miljömål 2010.

Nick Moore. Timbertrends. UK Timber Industry Certification. Timber Trade Federation 2009.

Pan-European Operational Level Guidelines for Sustainable Forest Management, Annex 2 of the Resolution L2

PEFC International Standard, Sustainable Forest Management – Requirements, PEFC ST 1003:2010

Progress towards the European 2010 biodiversity target. EEA report, No 4, 2009.

Public procurement of wood and wood based products. Report to the Standing Forestry Committee. September 2010. Standing Forestry Committee Ad Hoc Working Group IV.

Skogsindustrins virkesförsörjning 2008. Skogsindustrierna.

Skogsstatistik årsbok 2010. Skogsstyrelsen.

State of Europe's forests 2007. The MCPFE Report on Sustainable Forest Management in Europe. Ministerial Conferens on the Protection of Forests in Europe.

Stern Review: The Economics of Climate Change, 2006.

http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+/http://www.hm-treasury.gov.uk/stern_review_report.htm

Strategiska programmet för skogsbranschen. Finlands nationella politik för offentlig upphandling av träbaserade produkter 2010-06-17. Arbets- och näringsministeriet, Finland.

Sustainable Timber. Second Report of Session 2005-05. Volume I. Environmental Audit Committee. House of Commons, 18 January 2006.

Svenskt skogsbruk möter klimatförändringar. Rapport 8, 2007. Skogsstyrelsen.

	MILJÖSTYVRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	57 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Schloenhardt, Andreas: The illegal trade in timber and timber products in the Asia-Pacific region, 2008. Australian Government, Australian Institute of Criminology. Research and Public Policies series no 89.

Vital Forest Graphics. UNEP. FAO, UNFF 2009

KÄLLOR PÅ INTERNET

<http://www.artdata.slu.se/rodlista/>

http://www.bmelv.de/cln_102/SharedDocs/Rechtsgrundlagen/EN/H/HolzbeschaffungErlass.html

<http://www.energimyndigheten.se/sv/Foretag/hallbarhetskriterier/Forfattningar/>

<http://www.fao.org/DOCREP/004/AC135E/ac135e04.htm#TopOfPage>

<http://www.fao.org/forestry/livelihoods/en/>

<http://www.fao.org/forestry/sfm/24447/en/>

http://www.fonction-publique.gouv.fr/IMG/20081203_Circulaire_5351_SG.pdf

http://www.foresteuropa.org/eng/About_us/

<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Skov/Miljoet/Baeredygtigt/>

<http://www.hcvnetwork.org/>

<http://www.ne.se/lang/avskogning>, Nationalencyklopedin, hämtad 2011-03-08.

<http://www.skovognatur.dk/skov/>

<http://www.smk.nl/>

http://www.tpac.smk.nl/webadmin/files/pdf/Procurement_Criteria_June_2008.pdf

<http://www.skogsstyrelsen.se/Myndigheten/Statistik/Amnesomraden/Avverkning-och-virkesmatning/Avverkning-och-virkesmatning/>

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	58 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

16 ORDFÖRKLARINGAR/ORDLISTA

CITES , Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, Washingtonkonventionen	Internationell konvention för reglering av handeln med utrotningshotade djur och växter
CPET , Central Point of Expertise for Timber Procurement	Storbritanniens centrala stödfunktion för genomförandet av den nationella upphandlingspolicyn för varor som innehåller träfibrer
FAO , Food and Agricultural Organisation of the United Nations	FN:s fackorgan för livsmedels- och jordbruksfrågor
FLEGT	EU:s handlingsplan för att motverka att illegalt virke når EU-markanden
Forest Europe	Ministerkonferensen för skydd av Europas skogar
FSC , Forest Stewardship Council	Frivilligt, globalt system för skogscertifiering och spårbarhetscertifiering som utvecklas i samverkan mellan miljöorganisationer, sociala organisationer och representanter för den ekonomiska sfären.
ITTA	Internationella avtalet om tropiskt timmer
PEFC , Programme for the Endorsement of Forest Certification	Frivilligt, globalt system för skogscertifiering och spårbarhetscertifiering, ursprungligen utvecklat av de privata, skogsägarna i Europa, men sedan 2000-talet ett certifieringsparaply med global täckning där även nationella och regionala skogsbruksstandarder från andra delar av världen ingår
SFM , Sustainable Forest Management	Hållbart skogsbruk
Skogsprinciperna	Icke bindande principer för hållbar utveckling av världens skogar. Principerna antogs vid FN:s konferens om miljö- och utveckling i Rio 1992 (Riokonferensen)
TPAC , Timber Procurement Assessment Committee	Hollands expertorganisation för genomförandet av den nationella upphandlingspolicyn för varor som innehåller träfibrer
UNFF , United Nations Forum on Forests	FN:s skogsforum

	MILJÖSTYVRINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	59 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

BILAGA 1 UTVÄRDERING AV SKOGSCERTIFIERINGSSYSTEM

Utvärdering av hur de svenska kriterierna för skogsråvara från legala och acceptabla källor uppfylls av skogscertifieringssystemen Canadian Standards Association (SCA), Forest Stewardship Council (FSC), Malaysian Timber Certification Scheme (MTCS) och Sustainable Forestry Initiative (SFI). Virke certifierat enligt CSA, MTCS och SFI antas uppfylla kriteriet fullt ut om de rubriceras som PEFC ⁷³ Tabellen avser ren, certifierad träråvara som inte i någon del av leverantörskedjan blandats med annat material.

Tabell 1

	CSA	FSC	MTCS	PEFC (EU)	SFI
1. Laglig bruksrätt	F	F	F	F	(F)
2. Betalning av skatter och avgifter	F	F	F	F	(F)
3a. Nationella lagar/lokala bestämmelser: Skogsskötsel	F	F	F	F	F
3b. Nationella lagar/lokala bestämmelser: Miljö	F	F	F	F	F
3c. Nationella lagar/lokala bestämmelser: Arbete och välfärd	F	F	F	F	F
3d. Nationella lagar/lokala bestämmelser: Hälsa och säkerhet	F	F	F	F	
3e. Nationella lagar/lokala bestämmelser: Andra parterers nyttjanderätter	F	F	F	F	F
4. Uppfyller ILO:s kärnkonventioner ⁷⁴	D / F	F	D / F	F	0 / F
5. Uppfyller bestämmelserna i CITES	F	F	F	F	(F)
6. Rutiner för lokal dialog och tvistelösning	F	F	F	0	D
7. På förhand givet, fritt och upplyst samtycke samt kompensation om traditionella rättigheter åsidosätts	0	(F)	(F)	0	0
8. Rutiner för att undvika virke från avverkningar som hotar höga bevarandevärden ⁷⁵	D	F	F	0	D
9. Rutiner för att undvika virke från skogsskövling eller skogar som omförs till plantager	0	(F)	0	0	0
10. Rutiner för att undvika virke från genetiskt	0	F	F	0	0

⁷³ Lindhe, Anders: Miljö- och sociala kriterier i svensk offentlig upphandling av träbaserade produkter – förslag till definitioner och rekommendationer för tillämpning. MSR 2010.

⁷⁴ Virke certifierat enligt CSA, MTCS och SFI antas uppfylla kriteriet fullt ut om de rubriceras som PEFC .

⁷⁵ Såsom dessa höga bevarandevärden definieras av HCVNetwork.org

MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	60 (69)
FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

modifierade träd					
<i>Antal kriterier som inte beaktas:</i>	<i>3.5</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>5</i>	<i>4</i>

Tabell 1. F = fullt beaktat, D = delvis beaktat, 0 = inte beaktat. Bokstäver inom parentes anger skrivningar som, även om de inte är heltäckande eller uttalade, antingen betraktas som underförstådda eller antas beaktas fullt ut i praktiken. Vid summeringen har delvis beaktade kriterier räknats som 0,5. Material certifierat i enlighet med CSA, MTCS och SFI antas saluföras som PEFC i Sverige, och ILO:s kärnkonventioner (ingår i PEFC:s krav) har därför betraktats som fullt beaktade trots att detta inte är fallet i de ingående, enskilda systemen. På samma sätt har det förutsatts att efterlevnad av SFI:s standard verifierats av tredje part (vilket PEFC kräver medan SFI accepterar första och andrapartsverifiering under vissa omständigheter).

Utvärdering av hur de svenska kriterierna för skogsråvara från legala och acceptabla källor uppfylls av FSC:s standard för Controlled Wood, PEFC:s spårbarhetsstandard och standarder för legalitet som utarbetats av SGS och Smart Wood (TLTV respektive VLC)⁷⁰.

Tabell 2

	FSC CW	PEFC Non- controversia l wood 2005	PEFC Non- controversia l wood Utkast 2009	SGS TLTV	SW VLC	SW VLO
1. Laglig bruksrätt	F	(F)	(F)	F	F	F
2. Betalning av skatter och avgifter	F	(F)	F	F	F	F
3a. Nationella lagar/lokala bestämmelser: Skogsskötsel	F	(F)	F	F	F	(F)
3b. Nationella lagar/lokala bestämmelser: Miljö	(F)	(F)	(F)	F	F	0
3c. Nationella lagar/lokala bestämmelser: Arbete och välfärd	(F)	(F)	F	F	F	0
3d. Nationella lagar/lokala bestämmelser: Hälsa och säkerhet	(F)	(F)	F	F	F	0
3e. Nationella lagar/lokala bestämmelser: Andra parters nyttjanderätter	(F)	(F?)	F	F	F	0
4. Uppfyller ILO:s kärnkonventioner ⁷⁶	(F)	0	0	0	(0)	0

⁷⁶ Virke certifierat enligt CSA, MTCS och SFI antas uppfylla kriteriet fullt ut om de rubriceras som PEFC.

MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	61 (69)	
FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA				

5. Uppfyller bestämmelserna i CITES	F	F	F	F	F	0
6. Rutiner för lokal dialog och tvistelösning	F	0	0	D	(D)	0
7. På förhand givet, fritt och upplyst samtycke samt kompensation om traditionella rättigheter åsidosätts	(F)	0	0	0	0	0
8. Rutiner för att undvika virke från avverkningar som hotar höga bevarandevärden ⁷⁷	F	0	0	0	0	0
9. Rutiner för att undvika virke från skogsskövling eller skogar som omförs till plantager	(F)	0	0	0	0	0
<i>Antal kriterier som inte beaktas:</i>	<i>0</i>	<i>6</i>	<i>5</i>	<i>5.5</i>	<i>5.5</i>	<i>11</i>

Tabell 2. FSC CW = FSC Controlled Wood standard; PEFC non-controversial wood 2005 = gällande definitioner av kontroversiella källor och spårbarhetsmekanismer för att undvika virke från dessa; PEFC non-controversial wood utkast 2009 = föreslagna i nov 2009 ännu inte införda ändringar beträffande definitioner och 'due diligence' förfaranden; SGS TLTV = Société Générale de Surveillance Timber Legality & Traceability Verification; SW VLC = SmartWood standard for Verification of Legal Origin; SW VLO = SmartWood standard for Verification of Legal Compliance.

FSC:s standard för Controlled Wood och PEFC:s spårbarhetsstandard bygger båda huvudsakligen på att man bedömer risken för att vissa kriterier inte uppfylls i de regioner som råvaran kommer från. De standarder för verifiering av legalitet som utarbetats av SGS och SmartWood (TLTV respektive VLC) förutsätter, i likhet med skogscertifiering, att man vet på vilken skogsbruksenhet råvaran avverkats. Dessa standarder är utformade för att ansluta till EU:s FLEGT initiativ och omfattar ungefär samma aspekter som de certifieringssystem som erkänns av PEFC. (SmartWood's standard för verifiering av legalt ursprung, VLO, är dock avsevärt mera begränsad och i första hand avsedd som ett första av flera steg på vägen mot full certifiering).

⁷⁷ Såsom dessa höga bevarandevärden definieras av HCVNetwork.org

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	62 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

BILAGA 2 KRITERIER FÖR ANSVARSFULLT OCH HÅLLBART SKOGSBRUK

Nedanstående kriterier är en översättning av den definition som gjorts av den brittiska expertorganisationen Central Point of Expertise for Timber Procurement, CPET.

Ett hållbart skogsbruk måste vara förenligt med allmänt accepterade internationella principer för hållbart och ansvarsfullt skogsbruk. Utgångspunkten kan exempelvis vara FAO:s sju grundprinciper för hållbart skogsbruk:

Skogsbruket ska slå vakt om/ trygga:

1. Skogsresursernas utbredning och kvalitet
2. Skogens biologisk mångfald
3. Skogens hälsa och vitalitet
4. Skogens produktionsfunktioner
5. Skogens skyddsfunktioner
6. Skogens socioekonomiska funktioner
7. Efterlevnaden av rättsliga, politiska och institutionella ramar med koppling till skogen

Därutöver måste följande vara uppfyllt:

1. Principerna ska vara uttolkade på brukningsnivå

De övergripande principerna ska vara omsatta i specificerade aktivitetskrav för skogsbruket, på brukningsnivå.

2. Definitionen måste vara prestationsbaserad.

Det måste gå att mäta, dokumentera och utvärdera resultaten av olika åtgärder på brukningsenheten.

3. Definitionen måste innehålla grundläggande aktsamhetskrav och krav på planering, genomförande och uppföljning

Följande grundläggande hänsyns- och aktsamhetskrav, samt krav på planering, genomförande och uppföljning måste finnas med i instruktionerna för skogsbruket:

A. Skogsbruket ska bedrivas på ett sådant sätt att skador på ekosystemen minimeras. För att detta ska uppnås måste följande krav ingå i definitionen:

- Skogsbruket bedrivs planerat och bedömer miljökonsekvenser, med målsättningen att miljöpåverkan ska minimera.
- Mark, vatten och biologisk mångfald ska skyddas
- Användningen av kemikalier sker på ett välmotiverat och kontrollerat sätt, med tillämpning av ett integrerat växtskydd när så är möjligt
- Avfall och restprodukter hanteras på ett ansvarsfullt sätt för att minimera negativa effekter

B. Skogsbruket ska bedrivas på ett sådant sätt att skogens produktionsförmåga upprätthålls. För att detta ska uppnås måste följande krav ingå i definitionen:

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	63 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

- Skogsskötselåtgärderna planeras och genomförs på ett sätt som inte har betydande negativ inverkan på produktionsförmågan.
- Det finns rutiner för att övervaka så att uppställda krav följs och rutiner för uppföljning och korrigerande av avvikelser i planeringen av skogsbruksåtgärderna.
- Metoder och åtgärder ska inte på ett negativt sätt påverka skogen som den mångsidiga resurs den är
- Personal som arbetar i skogsbruket, både anställda och entreprenörer, ska ha adekvat utbildning
- Uttaget av träd ska inte överskrida skogens långsiktiga produktionskapacitet. Den ska vara känd genom adekvata inventeringar och data som dokumenterar tillväxt och avverkning.

C. Skogsskötselåtgärderna ska slå vakt om de skogliga ekosystemens funktion och vitalitet. För att detta ska uppnås måste följande krav ingå i definitionen:

- Skogsskötselåtgärderna ska planeras och genomföras så att skogsekosystemens funktion och vitalitet kan bibehållas eller förstärkas.
- Skogsbruket ska verktyg för att hantera naturliga processer, bränder, skadeinsekter och sjukdomar.
- Skogen ska skyddas från otillåten verksamhet, till exempel olaglig avverkning, gruvdrift och intrång.

D. Skogen ska skötas så att den biologiska mångfalden kan upprätthållas. För att detta ska uppnås måste följande krav ingå i definitionen:

- Åtgärder måste vidtas för att skydda sällsynta, sårbara och utrotningshotade arter
- Viktiga ekosystem och livsmiljöer ska sättas av för fri utveckling
- Områden av särskild betydelse för mångfalden ska identifieras och skyddas.

4. Processen för att utveckla hållbarhetsdefinitionen ska involvera olika intressentgrupper

Processen för att utveckla en hållbarhetsdefinition måste ske med en balanserad representation och inflytande från ekonomiska intressenter, sociala intressenter och miljöintressenter.

Följande måste vara säkerställt:

- Ingen enskild intressent kan dominera processen;
- Inga beslut kan fattas om det inte går att uppnå enighet mellan huvuddelen av deltagarna från respektive intressentkategori.

5. Sociala krav

Internationellt vedertagna definitioner av hållbart skogsbruk förutsätter en integrerad hänsyn till produktionsfunktioner, ekosystemfunktioner, miljövärden och skogens socio-ekonomiska funktioner. Sociala kriterier får för närvarande inte redovisas som tekniska egenskapskrav, utan endast som kontraktsvillkor. Även nedanstående sociala krav, specificerade som kontraktsvillkor, måste uppfyllas för att skogsbruket ska kunna betraktas som hållbart.

Sociala kriterier

- Skogsbruket ska bedrivas med full respekt för juridisk besittningsrätt, sedvanerätt och traditionella nyttjanderätter med anknytning till skogen. Sådana anspråk ska identifieras och dokumenteras.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	64 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

- Skogsbruket ska ha mekanismer för att lösa klagomål och tvister, vilket ska innefatta klagomål och synpunkter som rör besittningsrätt och nyttjanderätt och skogsskötsel och arbetsförhållanden.
- Skogsbruket ska slå vakt om grundläggande arbetsrätt och hälsa och säkerhet för de som arbetar i skogen.

TILLÄMPNINGSANVISNINGAR

Den som önskar tillämpa dessa kriterier kan utgå från **Vägledningen vid användning av MSR:s kriterier för upphandling av produkter som innehåller skogsråvara**. Samma principer gäller för kvalificering och kontraktets utförande. Observera att kraven B1 och D1 i MRS:s kriteriedokumentet måste vara uppfyllda.

CERTIFIERINGSBEVIS

Skogsbruk som bedrivs enligt FSC:s standard för skogsbrukscertifiering uppfyller kraven på hållbart ursprung. Ett giltigt FSC (Chain of Custody) som är utställt på leverantören och omfattar de produkter som levereras kan accepteras som verifikat.

Leverans av FSC-märkta produkter⁷⁸ i obrutna förpackningar kan också accepteras som bevis om leverantören kan visa att det finns rutiner inom företaget för att hålla dessa produkter spårbara fram till slutleverans. Sådana rutiner kan till exempel finnas i ett kvalitets- eller miljöledningssystem (ISO 9001/14011) eller annat verksamhetsledningssystem. Leverantören måste ha rutiner för att kontrollera så att använda certifikat är giltiga och kunna tillhandahålla fakturor med leveransuppgifter och certifikatskod från certifierad underleverantör.

Skogsbruk enligt PEFC:s reviderade internationella standard för skogsbrukscertifiering kan också accepteras som verifikat, liksom leverans av PEFC-märkta produkter som certifierats enligt den nya standarden. Anpassningen av regionala och nationella standarder till den nya internationella standarden kommer att ske successivt i en övergångsperiod från 2011-05-05 till 2013-05-05. En reviderad svensk skogsbruksstandard enligt PEFC är planerad till 2012.

Under övergångsperioden kan PEFC-certifierat virke i kombination med en värdering av risk för förekomst av trä från okända, icke hållbara eller illegala källor i aktuellt område godkännas som bevis. Certifiering enligt FSC:s standard för Controlled Wood innebär en sådan riskvärdering.

Om nedanstående produkter är märkta med namngivet miljömärke accepteras det också som bevis för att produkten innehåller råvara med ett legalt, acceptabelt och hållbart ursprung.

Blå ängelen: alla märkta produkter som innehåller trä. Dessa uppgifter avser situationen 2011-02-17.

---

⁷⁸ Detta avser alla produkter som levereras som certifierade i enlighet med existerande transfersystem, volymkreditsystem och tröskelvärdessystem (avser kategorin Mixed i båda systemen).

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	65 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

ANDRA LIKVÄRDIGA BEVIS

Se Vägledningens avsnitt om andra likvärdiga bevis. Vägledningen innehåller checklistor för spårbarhet (checklista 1) och för råvara från legalt och acceptabelt skogsbruk (checklista 2). Nedan hittar du en checklista för skogsråvara från hållbart skogsbruk. Mer detaljerade anvisningar och dokumentation finns på CPET:s hemsida www.cpet.org.uk/.

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	66 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

CHECKLISTA FÖR HÅLLBART SKOGSBRUK

Produkt			
Leverantörens namn		Upphandlande enhet	
Kontaktperson		Kontraksnummer	
Kontaktuppgifter		Datum	

Checklistan innehåller två delar. Del 1 innebär en kontroll av om tillämpad definitionen av hållbart skogsbruk stämmer med kraven och del 2 innebär en kontroll av om skogsbruket bedrivs enligt dessa krav.

1.1 STANDARDUTVECKLINGSPROCESS

Kriterium	Hur lever standarden/processen upp till kraven?	Metoder/mekanismer för verifiering	Befintliga bevis/bevis som kan tillhandahållas
Definitionen är förenig med en allmänt accepterad uppsättning internationella principer och kriterier som definierar hållbart skogsbruk			
Definitionen är prestationsbaserad och uttolkningsbar på brukningsnivå, med specificerade aktivitetskrav enligt pkt 1-7 nedan.			
<p>Processen där hållbarhetsbegreppet utvecklats har skett med en balanserad representation och inflytande från ekonomiska intressenter, sociala intressenter och miljöintressenter</p> <p>Ingen enskild intressent kan dominera processen</p> <p>Inga beslut kan fattas om det inte går att uppnå enighet mellan huvuddelen av deltagarna från respektive intressentkategori.</p>			

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	67 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

1.2 STANDARDENS INNEHÅLL

Standarden ska ha ett innehåll som täcker kraven på legalt och acceptabelt ursprung (Checklista 2) och nedanstående krav

Kriterium	Krav i standarden
<p>1. Skogsbruket ska bedrivas på ett sådant sätt att skador på ekosystemen minimeras. För att detta ska uppnås måste följande krav ingå i definitionen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skogsbruket bedrivs planerat och bedömer miljökonsekvenser, med målsättningen att miljöpåverkan ska minimera. • Mark, vatten och biologisk mångfald ska skyddas • Användningen av kemikalier sker på ett välmotiverat och kontrollerat sätt, med tillämpning av ett integrerat växtskydd när så är möjligt • Avfall och restprodukter hanteras på ett ansvarsfullt sätt för att minimera negativa effekter 	
<p>2. Skogsbruket ska bedrivas på ett sådant sätt att skogens produktionsförmåga upprätthålls. För att detta ska uppnås måste följande krav ingå i definitionen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skogsskötselåtgärderna planeras och genomförs på ett sätt som inte har betydande negativ inverkan på produktionsförmågan. • Det finns rutiner för att övervaka så att uppställda krav följs och rutiner för uppföljning och korrigerande av avvikelser i planeringen av skogsbruksåtgärderna. • Metoder och åtgärder ska inte på ett negativt sätt påverka skogen som den mångsidiga resurs den är • Personal som arbetar i skogsbruket, både anställda och entreprenörer, ska ha adekvat utbildning • Uttaget av träd ska inte överskrida skogens långsiktiga produktionskapacitet. Den ska vara känd genom adekvata inventeringar och data som dokumenterar tillväxt och avverkning. 	
<p>3. Skogsskötselåtgärderna ska slå vakt om de skogliga ekosystemen funktion och vitalitet. För att detta ska uppnås måste följande krav ingå i definitionen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skogsskötselåtgärderna ska planeras och genomföras så att skogsekosystemens funktion och vitalitet kan bibehållas eller förstärkas. • Skogsbruket ska verktyg för att hantera naturliga processer, bränder, skadeinsekter och sjukdomar. • Skogen ska skyddas från otillåten verksamhet, till exempel olaglig avverkning, gruvidrift och intrång. 	

	MILJÖSTYRNINGSRÅDET	DATUM	2011-05-30	SIDOR	69 (69)
	FÖRSTUDIE	LEGAL, ICKEKONTROVERSIELL OCH HÅLLBAR SKOGSRÅVARA			

Standardkrav	Hur lever skogsbruket upp till kraven?	Metoder/mekanismer för verifiering	Befintliga bevis/bevis som kan tillhandahållas